

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Användandet av individuella utvecklingsplaner

inom Göteborgs kommuns gymnasieskolor

Anna Johansson och Filippa Körner

”Inriktning/specialisering/LAU350”

Handledare: Thomas Lingefjärd

Rapportnummer: VT07-2611-124

Innehållsförteckning

1. Abstract	3
2. Bakgrund	4
3. Syfte och frågeställningar	8
4. Teorianknytning	9
4.1 John Dewey (1859-1952).....	9
4.2 Lev Semënovic Vygotskij (1896-1934).....	10
4.3 Jean Piaget (1896-1980).....	12
4.4 Skolans utveckling och utformandet av läroplanerna.....	12
4.5 IUP som pedagogiskt verktyg.....	15
4.6 IUP och Offentlighetsprincipen.....	15
4.7 Intervjutekniker.....	16
4.8 Tidigare forskning.....	17
4.9 Teorins relevans för undersökningens syfte.....	18
5. Metod	19
5.1 Datainsamlingsmetod.....	19
5.2 Urval.....	20
5.3 Undersökningens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	21
5.4 Etiska principer.....	21
6. Resultat	23
6.1 På vilket sätt fungerar IUP som grund för kvalitetsarbete?.....	23
6.2 På vilket sätt fyller IUP en funktion gällande utvärdering av elevers lärande och den pedagogiska verksamheten?	24
6.3 Vilken insyn har vårdnadshavare i elevers lärandeprocess?.....	25
6.4 På vilket sätt är IUP ett långsiktigt stöd för elevers utveckling?.....	27
6.5 På vilket sätt hanteras IUP som en allmän handling?.....	30
7. Diskussion	32
7.1 På vilket sätt fungerar IUP som grund för kvalitetsarbete?.....	32
7.2 På vilket sätt fyller IUP en funktion gällande utvärdering av elevers lärande och den pedagogiska verksamheten?	34
7.3 Vilken insyn har vårdnadshavare i elevers lärandeprocess?.....	35
7.4 På vilket sätt är IUP ett långsiktigt stöd för elevers utveckling?.....	37
7.5 Progressivism och IUP	39
7.6 På vilket sätt hanteras IUP som en allmän handling?.....	40
7.7 Slutsats.....	41
8. Diskussion kring undersökningens utförande	44
9. Litteraturförteckning	45
9.1 Litteraturförteckning.....	45
9.2 Elektroniska källor.....	46

Figurer och tabeller

Tabell 1: undersökningens intervjuunder.....	20

1. Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen 41-60 poäng/ 61-80 poäng

Titel: Användandet av individuella utvecklingsplaner inom Göteborgs kommuns gymnasieskolor (The Use of Individual Development Plans in Six Form Colleges in the Göteborg District).

Författare: Johansson, Anna och Filippa Körner

Termin och år: VT 2007

Kursansvarig institution: Sociologiska Institutionen

Handledare: Thomas Lingefjärd

Examinator: Anita Franke

Rapportnummer: VT07-2611-124

Nyckelord: Individuell utvecklingsplan, IUP, utvärdering, kvalitetsarbete.

Syftet med undersökningen är att kartlägga användandet av individuella utvecklingsplaner på gymnasiet inom Göteborgs kommun. Undersökningen genomförs genom intervjuer med elva verksamma gymnasielärare. Intervjuerna baseras på sexton frågor ställda enligt strukturell metod. Intervjuerna bandades med hjälp av diktafon för att sedan transkriberas.

Resultatet visar att användandet av individuella utvecklingsplaner inte är utbrett på gymnasiet. Undersökningen visar också att ett styrdokument utformat för grundskolan är svårt att applicera på gymnasiet. För elevernas bästa bör alla lärare börja använda IUP så att elevernas läroprocess kan utvecklas maximalt.

2. Bakgrund

Följande avsnitt behandlar regeringens arbete med att införa en obligatorisk individuell utvecklingsplan på grundskolan.

Skolan speglar i många avseenden vårt samhälle. Politikerna bestämmer hur läroplanen skall utformas och vad lärarna skall sätta fokus på. Socialdemokraterna utformade de första allmänna läroplanerna på 1960-talet där fokus låg på kollektivet. Det fanns ett visst individtänkande gentemot eleverna men uppfattningen om att skolan skulle uppfostra välanpassade samhällsmedborgare dominerade. Skolan skulle anpassas till samhället och ta efter dess utveckling inom alla områden. Efter vågor av kollektivt tänkande på 1970-talet, så försökte man på 1980-talet skapa en balans mellan samhälle och skolan. Det lades mer fokus på individen och kollektivet nedtonades. Det bör understrykas att Lgr 80 framförallt utformades av en borgerlig regering och därför kom att få ett annat perspektiv. Utifrån detta perspektiv utformades de läroplaner som gäller idag, Lpo 94 och Lpf 94. Dessa läroplaner kan sägas ha hamnat i ett mittfält mellan individ och kollektivt tänkande. I Lpo 94 läggs stor vikt vid individanpassning och individens utveckling. Det som tagit ny skepnad är skrivelser om det kollektiva. Kollektivet betonas inte i form av grupparbeten och liknande aktiviteter utan genom att eleverna skall utveckla empati och solidariskt tänkande om sina medmänniskor.¹

I Lpo 94 läggs stor vikt vid att skolan klargör utbildningens mål för elever och vårdnadshavare. Skolan skall även redogöra för vilka rättigheter och skyldigheter som elever och vårdnadshavare har. Tydlighet i dessa frågor är en förutsättning för att elever och vårdnadshavare skall kunna påverka skolgången. Det finns tydliga riktlinjer för skolans skyldigheter när det gäller läroprocessen. Varje elev har rätt att lära sig utifrån egna förutsättningar och behov, men om hon eller han inte når de uppsatta målen så skall hjälp sättas in.²

På 1990-talet uttryckte den dåvarande regeringen oro över att en alltför stor del av eleverna lämnade grundskolan med bristfälliga kunskaper. Den ansåg att inte bara kunskapsmålen behövde nås utan även övergripande mål såsom personlig utveckling hos eleverna.

I läroplanen har regeringen fastställt att grundskolan skall ge de kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Den skall också ge grund för fortsatt utbildning och bidra till elevernas harmoniska, dvs. allsidiga, utveckling. I en obligatorisk skola med så grundläggande krav kan man inte ge avkall på ambitionsnivån att *alla* elever faktiskt skall nå målen. Den kan inte devalveras till 95 eller 97 procent eller någon annan procentsats, vilket skulle innebära att man redan på förhand givit upp om ett stort antal elever. Man måste dock naturligtvis vara medveten om att alla elever inte alltid når målen samtidigt och på samma sätt.³

År 2001 tillsatte regeringskansliet en expertgrupp för att undersöka måluppfyllelsen inom skolan. Expertgruppen valde ut 20 skolor, uppdelade på 12 kommuner, att studera. Gruppen

¹ Liljequist, Kurt. *Skola och samhällsutveckling*. (Lund 1999), s. 32- 35.

² Utbildningsdepartementet. "Skolans värdegrund och uppgifter" i *Lpo 94*. (1994)

³ Regeringens skrivelse. *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning - samverkan ansvar och utveckling*. (skr 1998/99:121) 1999. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/25202>, s. 22.

fokuserade framför allt på elever i behov av extra stöd. Studien påbörjades på grund av att man sett att allt fler elever inte uppnått godkänd nivå. Man undersökte bland annat hur överlämnandet av elever såg ut mellan de olika skolformerna. Det som framkom var att skolor med bra samarbete mellan lärare och arbetslag skapade ett gynnsammare inlärningsklimat för eleverna. Där var det lättare för lärarna att utvärdera sitt arbete och att kunna hjälpa de elever som behövde extra hjälp⁴.

Expertgruppen menade att en individuell utvecklingsplan skulle kunna hjälpa elever vid övergången mellan skolformerna till exempel från högstadiet till gymnasiet. Ingen av kommunerna ansåg att det gynnade eleven att komma till en ny skola helt utan medföljande information. Expertgruppen menade att en utvecklingsplan skulle gynna hela skolan då den skulle göra att arbetslaget lättare kunde planera sitt arbete. Expertgruppen poängterade också vikten av ett fungerande samarbete mellan skolan och vårdnadshavare. ”Fokus ska ligga på elevens sociala och kognitiva utveckling och därmed på läroplanens mål att sträva mot.” Expertgruppen manade till införandet av en individuell utvecklingsplan men ansåg också att det var upp till varje kommun att utveckla sin egen utvecklingsplan.⁵

Efter avslutat arbete utvecklade regeringen en utvecklingsplan för skolans kvalitetsarbete under 2001. Utvecklingsplanen anges syfta till att skolan skulle höja sin standard när det gäller information till föräldrar, integration och måluppfyllelse. Utvecklingsplanen skulle vara ett leddokument i vilket regeringen visar sin ståndpunkt och prioriteringar när det gällde skolan. I skrivelsen tog regeringen upp delar av läroplanen som den ville lägga fokus på. Gemensamt för alla delar är formuleringar om skolan som en gemensam samlingsplats där alla elever skall trivas och utvecklas.⁶ I skrivelsen betonades även individuella utvecklingsplaner och utvecklingssamtal som en viktig del i skolan. Framför allt ansåg regeringen att föräldrakontakten var viktig. Inför utvecklingssamtalen skulle läraren kontrollera var eleven befann sig kunskapsmässigt i förhållande till uppsatta kunskapsmål och vilka åtgärder som eventuellt borde vidtas.

Detta bör regelmässigt leda fram till en framåtsyftande individuell utvecklingsplan. Planen bör visa vilka ytterligare insatser eleven behöver för att nå målen för utbildningen och vilka överenskommelser som lärare, elev och föräldrar ingått.⁷

Regeringens skrivelse överlämnades till riksdagen för godkännande 2002.

År 2004 kom så slutligen rapporten *Individuell planering och dokumentation i grundskolan*, skriven av skolverket på begäran av regeringen. Den fokuserar på hur skolan dokumenterar elevernas lärande. I rapporten redovisas arbetet på de 20 skolor som regeringens expertgrupp börjat studera redan 2001. Rapporten tar upp vad skolorna dokumenterade och hur de planerade för eleverna på individnivå. Skolorna hade valt att fokusera på elevernas ansvarstagande angående sina studier. Resultatet i huvudsak är att om eleverna följs upp

⁴Regeringskansliet. *Elevens framgång - skolans ansvar*. (Ds 2001:19) 2001.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/2794>. 2007-05-19. s. 5-13.

⁵ Regeringskansliet 2001 s. 32, 44- 49, citat s. 47.

⁶ Regeringens skrivelse. *Utbildning för kunskap och jämlikhet*. (skr 2001/02:188). 2002.
<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/2803> 2007-05-19. s. 2- 20.

⁷ Regeringens skrivelse 2002, s. 18.

noggrant och själva är delaktiga i sin planering så lägger också eleverna större vikt vid att nå målen.⁸ Rapporten visar att den problematik som skolorna framförallt mött vid dokumentation av elevers kunskande är att bedöma måluppfyllelsen blir för svårt. Det betyder att skolan i huvudsak valt att lägga vikten på att eleverna skall uppnå godkändnivå och inte på de strävansmål som finns. Detta gör att trots att en elev kanske uppnår de mål som den skall, så får eleven inte möjlighet att fullt ut utveckla sina kunskaper och bredda sin kompetens. På många av skolorna blev därför slutsatsen att de i fortsättningen skall arbeta för att strävansmålen skall uppfyllas, och på så sätt kommer uppnåendemålen att nås per automatik. Balansen mellan strävansmål och uppnåendemål, det vill säga godkändnivå är skolornas största svårighet när det gäller elevers individuella dokumentation och planering. De skolor som varit med i projektet har därför utarbetat sina egna sätt för dokumentation och planering. Gemensamt för alla är att de utgår ifrån individuell nivå vid planeringen. Myndigheten för skolutveckling arbetade efter skolverkets rapport vidare för att hitta en metod för att kunna förbättra skolans måluppfyllelse.⁹ Det blir senare detta som mynnar ut i en individuell utvecklingsplan, IUP, för alla elever. Den individuella utvecklingsplanen, som vidare kommer att kallas IUP i undersökningen, utkom som skriftligt dokument 2005. Det är en skrivelse där dels själva bestämmelsen, dels kommentarer till denna bestämmelse finns beskrivna.

7 kap. 2 § grundskoleförordningen.

Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal). Vid utvecklingssamtalet skall läraren i en framåtsyftandeplan individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Utvecklingsplanen kan även innehålla överenskommelser mellan lärare, elev och vårdnadshavare. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till målen i läroplanen och kursplanerna¹⁰.

Det är på denna paragraf i grundskoleförordningen som IUP vilar. För att underlätta för lärarna vid tolkningen av paragrafen finns ett preciserat syfte och tillhörande kommentarer som hjälpmedel i dokumentet. Syftet med IUP är framförallt att vara en positiv hjälp för eleven i lärandeprocessen. Eleven skall med hjälp av IUP få mer inflytande och mer ansvar över skolsituationen. Lärarens uppgift är att ta fram en IUP med elev och vårdnadshavare innan och under utvecklingssamtalet. IUP skall även hjälpa läraren och arbetslaget i undervisningen. Den skall vara ett hjälpmedel för eleven om den behöver byta klass eller skola så att nästa lärare snabbt kan hjälpa eleven in i en ny skolsituation.¹¹

⁸ Myndigheten för skolutveckling. *Individuell planering och dokumentation i grundskolan*. (Dnr 2003:251) 2004.

http://www.skolutveckling.se/publikationer/sokochbestall/_pid/publdbExternal/_rp_publdbExternal_action/publicationDetails/_rp_publdbExternal_publ_id/177. 2007-05-19 s 2- 12

⁹ Myndigheten för skolutveckling. *Individuell planering och dokumentation i grundskolan*. (Dnr 2003:251) 2004.

http://www.skolutveckling.se/publikationer/sokochbestall/_pid/publdbExternal/_rp_publdbExternal_action/publicationDetails/_rp_publdbExternal_publ_id/177. 2007-05-19, s. 38- 49.

¹⁰ Skolverket. *Allmänna råd och kommentarer - Den Individuella Utvecklingsplanen*. (2005).

www.skolverket.se/sb/d/866 2007-05-19, s. 8.

¹¹ Skolverket 2005, s. 13.

När det gäller innehållet i IUP så läggs tyngdpunkten på måluppfyllelse. IUP skall beskriva var eleven befinner sig i sin utveckling både kunskapsmässigt och socialt, allt i förhållande till målen i läroplanen och kursplanerna. Det skall finnas anteckningar om vad lärare, elev och vårdnadshavare har kommit fram till och gemensamt beslutat under utvecklingssamtalet. Det viktiga är att IUP skall innehålla positiva och stärkande mål på lång och kort sikt. IUP skall vara beskrivande och framsiktande men inte dömande. Efter varje utvecklingsamtal skrivs nya mål utifrån var eleven befinner sig. Läraren bör dock inte sätta upp för många mål utan ge eleven en chans att fokusera på några uppnåeliga mål istället.¹²

Lärarna bör ha i åtanke att IUP är en offentlig handling som därför inte skall innehålla några känsliga uppgifter om elever. Om det skulle behövas ytterligare åtgärder för att eleven skall uppnå målen i läroplanen och kursplanerna så skall ett åtgärdsprogram upprättas. En elev kan alltså ha både en IUP och ett åtgärdsprogram. Åtgärdsprogram lyder under sekretess och innehåller uppgifter som kan vara integritetskänsliga. När skolan beslutar om att ett åtgärdsprogram skall upprättas så engageras ofta också annan personal på skolan till exempel rektor och skolsköterska. Ett åtgärdsprogram kan upprättas när som helst under året medan IUP skall upprättas minst en gång per termin.¹³

För att så många elever som möjligt skall uppnå målen behövs verkningsfulla hjälpmedel. Det krävs att varje elev får en bättre uppföljning och planering av sitt lärande. Därför är IUP ett viktigt hjälpmedel i skolan och 2006 togs beslutet om en obligatorisk IUP på grundskolan i Sverige.

Enligt gymnasieförordningen skall det finnas en individuell skolplan för alla elever. Det finns emellertid inga bestämmelser om en obligatorisk IUP på gymnasiet men i Göteborgs kommun har man beslutat att IUP skall finnas även på alla gymnasieskolor. Denna IUP för gymnasiet bygger på och skall fungera som motsvarande verktyg i grundskolan.¹⁴

¹² Skolverket 2005, s. 14- 15.

¹³ Skolverket 2005, s. 15.

¹⁴ Wennbo, Karin, personlig kommunikation, 7 maj 2007.

3. Syfte och frågeställningar

Undersökningen syftar till att kartlägga IUPs funktion på gymnasiet. Fokus läggs på i vilken utsträckning IUP används och huruvida det är möjligt att applicera ett dokument för grundskolan på gymnasiet.

För att uppnå syftet formulerades följande frågeställningar:

1. På vilket sätt fungerar IUP som grund för kvalitetsarbete?
2. På vilket sätt fyller IUP en funktion gällande utvärdering av elevers lärande och den pedagogiska verksamheten?
3. Vilken insyn har vårdnadshavare i elevers lärandeprocess?
4. På vilket sätt är IUP ett långsiktigt stöd för elevers utveckling?
5. På vilket sätt hanteras IUP som en allmän handling?

4. Teorianknytning

Följande avsnitt ger en bild av skolans utveckling under 1900-talet. Även vissa pedagogiska tankeströmningar som påverkat denna utveckling återges.

4.1 John Dewey (1859-1952)

John Dewey var, enligt Gunnar Sundgren, en reformpedagog som vände sig mot sin samtida skolas mekaniska utlärningsstil.¹⁵ Dewey utvecklade en pedagogik liknande Rousseaus, där ”det är människans samspel med naturen, samhället och medmänniskorna som formar henne och hennes orientering till sin omvärld”.¹⁶

Skolan var länge differentierad och differentierande och baserades på förlegade kunskaper och kyrkans lärdomar. Skolan syftade till att skapa goda kristna och nyktra undersåtar. I skolan lärde man sig sin plats i samhällshierarkin. Borgarklassens och överklassens barn ingick i ett annat skolsystem än lägre klassers. ”Skolan var, i sitt första skede, inte enbart en humanistisk institution för folkupplysning utan utövade förtryck; omyndigförklarade, rangordnade och utsorterade individer till skilda villkor och liv i ett orättvist samhälle”.¹⁷

John Dewey vände sig, enligt Gunnar Sundgren, mot ett sådant auktoritärt, orättvist och förlegat skolsystem.¹⁸ Skolan skulle istället vara inkluderande och nytänkande. Deweys tankar influerade, enligt Göran Linde, Alva Myrdal och 1946 års skolkommision.¹⁹ Skolan behövde förbereda sina elever på en ny typ av samhälle än tidigare, det vill säga det industrialiserade. Samhällsutvecklingen gick mycket snabbare i industrisamhället än i jordbrukssamhället. Det innebar att den typ av kunskap eleverna behövde för att klara sig på en föränderlig arbetsmarknad var annorlunda än vad som tidigare krävts. Människor behövde inom skolväsendet förberedas på ett liv där människor måste lära om och lära nytt.²⁰

Dewey utvecklade, enligt Gunnar Sundgren, problembaserat lärande och projektarbeten som arbetsformer i skolan.²¹ Elever skulle lära av varandra och utveckla de färdigheter och den kunskap de redan besatt. Arbetssätten innebär att elever möter nya intryck och problem, varpå de formar teorier och förklaringar till det fenomen de studerar. Resultatet blir att läroprocessen baseras på de erfarenheter och slutsatser som eleven gör. Det är också viktigt att elevens egna intressen och behov används som utgångspunkt för inläringen. Läraren skall ”bygga broar mellan kulturarvet och den lärandes spontana omvärldsuppfattning” vid läroprocessen.²² Skolan spelar en viktig roll i demokratiprocesen och därför bör undervisning som är

¹⁵ Sundgren, Gunnar. ”John Dewey – reformpedagog för vår tid?” i Anna Forssell (red) *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), s. 79-84.

¹⁶ Sundgren 2005, s. 81.

¹⁷ Sundgren 2005, s. 80.

¹⁸ Sundgren 2005, s. 84.

¹⁹ Linde, Göran. ”Historien om en radikal omdaning” i Anna Forssell *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), s. 25.

²⁰ Sundgren 2005, s. 84-86.

²¹ Sundgren 2005, s. 79.

²² Sundgren 2005, s. 80.

förtryckande undvikas.²³ Deweys pedagogik, enligt Sundgren kallad learning by doing, innebär ett steg bort ifrån förmedlingspedagogik.²⁴

Enligt Gunnar Sundgren ansåg John Dewey att skola, samhälle och individ måste ses från ett helhetsperspektiv.²⁵ Även människan måste ses från ett helhetsperspektiv. Skolan måste ta hänsyn till det sociokulturella perspektivet vid inläring. Här kan vi se likheter med Lev Vygotskijs teorier om lärande.

Den del av John Deweys teorier som främst är av intresse för denna undersökning är att han betonade att lärande måste ske utifrån varje elevs förutsättningar, intressen och behov. Det finns tydliga kopplingar till Deweys teorier i Lpo94, Lpf 94 och skolverkets formuleringar angående IUP. Att individen får chans att lära sig utifrån sina egna förutsättningar innebär inte att enskilt arbete är bästa metoden för inläring. Enligt Gunnar Sundgren ansåg Dewey att skolan istället skulle uppmuntra samarbete och kommunikation elever emellan. En tävlan om betyg och enbart enskilt arbete som arbetsmetod i skolan leder, enligt Dewey, till konkurrens och egoism.²⁶ Dewey ansåg också, enligt Sundgren, att skolan tidigare gynnat de elever som lär bäst genom enskild, textbaserad, inläring.²⁷

IUP har som syfte att ställa upp uppnåeliga kortsiktiga och långsiktiga mål för den enskilde eleven, för att motivera och maximera inläring. Även här blir John Deweys tankar intressanta. Dewey menade, enligt Gunnar Sundgren, att den studerande för att kunna avgöra tillvägagångssätt och kunskapsutveckling, måste ha tydliga mål med sin inläring;

Liksom flera andra filosofer och samhällsvetare ser Dewey människans förmåga till avsiktlig och planerad handling i syfte att förverkliga uppställda mål som något av det mest centrala i mänsklig aktivitet. [...] Det är också först när en planerad handling omsätts och resultatet av den kan bedömas som han menar att vi på allvar lär oss något. Dewey återkommer gång på gång till detta att verkligt lärande är kopplat till förmåga att handla, att reflektera över handlingens konsekvenser och att därefter på nytt ompröva handlingens riktning.²⁸

Utan tydligt uppställda mål och möjlighet att reflektera över händelseförlopp hindras alltså maximering av lärande och motverkar elevens motivation. IUP kan därmed motiveras.

4.2 Lev Semënovic Vygotskij (1896-1934)

Utgångspunkten för Lev Vygotskijs studier kring lärande var, enligt Roger Säljö, "hur människan genom arbete och kollektiv verksamhet i olika praktiker omskapar världen, och hur hon genom detta formas som psykologisk varelse".²⁹ Enligt Vygotskij formades människan som tänkande varelse i samverkan med andra människor, genom sociala och kulturella erfarenheter. Han influerades av samtida psykologisk forskning och tog del av bland annat Sigmund Freuds studier inom psykologi och Jean Piagets forskning kring barns

²³ Sundgren 2005, s. 79-81.

²⁴ Sundgren 2005, s. 90.

²⁵ Sundgren 2005, s. 84.

²⁶ Sundgren 2005, s. 86-88.

²⁷ Sundgren 2005, s. 88.

²⁸ Sundgren 2005, s. 88-89.

²⁹ Säljö, Roger. "L.S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär" i Anna Forssell (red) *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), s. 111.

utveckling. Vygotskij var kritisk till sin tids starka tilltro till forskning där man studerade laboratorierättors beteende i labyrinter och hundars saliveringsreflexer, det vill säga forskning kring betingningsprocesser.

Frågor om hur undervisning skall bedrivas, och vad lärande, utveckling och utbildning är, kan aldrig förstås inom en så snäv teoretisk ram som inte har något att säga om människans skapande förmåga, om hennes språk, medvetande, kommunikation och kultur.³⁰

Lev Vygotskij skiljde, enligt Roger Säljö, mellan biologisk utveckling och sociokulturell utveckling. Alla människor utvecklas efter födseln enligt ett förutbestämt biologiskt mönster. Den biologiska utvecklingen följer samma mönster oavsett vilken kultur man tillhör. En människa lär sig gå, fixera blicken, koordinera och kontrollera sin kropp. Enligt Vygotskij är det en utveckling styrd av biologiska processer. I takt med att dessa fysiska kunskaper bemästras övergår människan till att utveckla sätt att kommunicera med sin omvärld. Det är en utveckling styrd av den sociokulturella omgivning individen befinner sig i. Språket styr människans sätt att tänka, kommunicera och återskapa sin omvärld. Den utveckling som styrs av sociokulturella faktorer är, till skillnad från den biologiska, inte likadan oavsett var man är född.³¹

Enligt Lev Vygotskij skall man göra skillnad mellan vad som kallas lägre och högre psykologiska funktioner. Ett exempel på en lägre psykologisk funktion är att ett barn som bränner sig på ett ljus undviker att röra vid det igen. Barnet har lärt sig att koppla samman idén om ett ljus med smärta. Det är vad som kallas en betingad reaktion. En högre psykologisk funktion är kunskap som formas av en persons sociokulturella kontext. "Det handlar om hur vi lär oss kommunicera, minnas, lösa problem, förstå oss själva och andra".³² Människan lär sig använda så kallade medierande redskap. Fysiska, såsom en hammare, och psykiska, såsom att hänga upp kunskap på associationer eller användandet av siffersystem, alfabetet och så vidare. Språket är det mest betydelsefulla psykologiska redskapet för människan. Språket är "ett redskap för kommunikation både *mellan* människor och *inom* människor".³³ Det är alltså det redskap vi använder för att kommunicera med vår omvärld och det redskap vi återskapar omvärlden med inom oss. Processen med att lära sig ett accepterat språk att kommunicera med börjar när barnet fortfarande är väldigt litet. Barnet lär sig till exempel att associera ordet "hund" till fyrfota lurviga varelser. Den sortens kunskap förvärfvas relativt snabbt. Däremot tar det tid att lära sig den mer precisa definitionen av ordet hund så att det utesluter andra fyrfota lurviga varelser, såsom en katt. Den sortens kunskap förmedlas till barnet genom interaktion med andra människor, som hjälper barnet att uppnå högre stadier av sin språkbehärskning.³⁴

Vygotskijs teori gällande inläring bygger på vad han, enligt Roger Säljö, kallade den närmaste utvecklingszonen. "Utvecklingszonen definierar Vygotskij som avståndet mellan det barnet klarar av på egen hand och utan stöd av andra, och det barnet förmår med stöd av andra människor".³⁵ Barnet har alltså förvärvat, eller utvecklat vissa färdigheter och kunskaper, men kan med hjälp av andra människor uppnå högre kunskap än på egen hand. Säljö exemplifierar

³⁰ Säljö 2005, s. 110.

³¹ Säljö 2005, s. 116-117.

³² Säljö 2005, s. 117.

³³ Säljö 2005, s. 119.

³⁴ Säljö 2005, s. 123-125.

³⁵ Säljö 2005, s. 122.

detta genom barnets läsinlärning. Barnet ljudar sig igenom en text och får hjälp av en vuxen då det stakar sig.³⁶

Vikten av lärare, som stöd för elevens utveckling, då det gäller kunskap som eleven inte träffar på i sitt vardagsliv, betonas enligt Roger Säljö av Vygotskij. Läraren låter barnet komma i kontakt med avancerad kunskap som eleven får koppla ihop med tidigare kunskap och erfarenheter. Läraren kan alltså röra sig utanför elevens utvecklingszon och arbeta tillsammans med eleven för att koppla ihop det som finns utanför zonen med det som finns inom den.³⁷

4.3 Jean Piaget (1896-1980)

Jean Piaget och Lev Vygotskij kritiserade varandras teorier och forskning, och var således beroende av varandra för deras respektive teoriers utveckling. Även efter Vygotskijs död var de konkurrenter, enligt Roger Säljö.³⁸

Jean Piagets forskning fokuserade på biologiska faktorer och processer och sammanfattades, enligt Roger Säljö, i en mognadsteori. ”En mognadsteori innebär att utveckling ses som något som kommer inifrån och som är styrt av biologiska processer.”³⁹ Barnet utvecklas enligt vissa förutbestämda stadier. Barnet kan inte ta till sig kunskap som tillhör ett högre stadium i utvecklingen än det stadium barnet befinner sig på. Därför är det meningslöst för en pedagog att försöka hjälpa elever att förstå avancerade teorier, om eleverna inte nått det stadium till vilket teorierna tillhör. Läraren måste alltså vänta ut elevens utveckling och anpassa materialet till elevens kunskapsstadium.⁴⁰

Konsekvensen blir att om kunskaperna barnet skall tillgodogöra sig befinner sig på en nivå som motsvarar barnets utvecklingsnivå, kommer barnet att förstå. Om kunskaperna tillhör en högre utvecklingsnivå, spelar det i princip ingen roll vad läraren gör, barnet är inte moget.⁴¹

4.4 Skolans utveckling och utformandet av läroplanerna

År 1842 infördes allmän folkskola i Sverige. I och med initieringen av industrialiseringen och en snabb befolkningsökning växte andelen obesuttna i samhället. Proletariatet upplevdes som ett hot av de besuttna och skulle därför skolas till produktiva, ordningsamma och kristna medborgare. Den skola som växte fram hade ett annat syfte än vår tids skola. Lärarna skulle förmedla en förutbestämd kunskapsbas, baserad på tidigare århundrades värderingar. Eleverna skulle bli goda samhällsmedborgare som lärde sig sin plats i samhällshierarkin.⁴²

Den tidiga folkskolan baserades på förmedlingspedagogik. De fakta lärarna förmedlade till eleverna var obestridlig. Den kristna kyrkan präglade skolan kraftigt. Det var kyrkans normer och värden som förmedlades. Att vara en god medborgare innebar att man var en god kristen.⁴³

³⁶ Säljö 2005, s. 122.

³⁷ Säljö 2005, s. 121-126.

³⁸ Säljö 2005, s. 112-113.

³⁹ Säljö 2005, s. 120.

⁴⁰ Säljö 2005, s. 120-121.

⁴¹ Säljö 2005, s. 121.

⁴² Linde 2005, s. 12-15.

⁴³ Granberg, Otto. *Lära eller läras*. (Lund 2004), s. 22.

Under 1900-talets början reste Ester Hermansson, en folkskollärare från Göteborg, till USA för att studera de pedagogiska tankeströmningar som utvecklades av John Dewey och William Kilpatrick.⁴⁴ Dewey ansåg att skolan behövde utvecklas i takt med samhällets snabba modernisering. Medborgarna behövde skapa sig verktyg för att inhämta kunskap, snarare än specialistkunskaper som i och med samhällsutvecklingen snabbt blev omodern. Återskapandet av klasstrukturer i samhället skulle motverkas. Enligt Dewey behövde elever lära sig att inte bara passivt ta emot kunskap, utan att även aktivt söka den. Lärprocessen skulle främjas av aktivt deltagande i undervisningen – så kallat learning by doing. Demokratisering krävde att samhällsmedborgarna, oavsett bakgrund, skulle vara bättre allmänbildade för att samhällets resurser skulle nyttjas effektivare. När nya arbetsuppgifter uppkom skulle arbetskraften vara redo att snabbt anpassa sin kunskapsbas.⁴⁵

Efter hemkomsten skrev Ester Hermansson en artikel i "Svensk Lärartidning", som kom att läsas av Alva Myrdal. Myrdal hade redan, efter en resa till USA, inspirerats av de progressiva tankeströmningarna. Alva Myrdal och hennes make Gunnar, var engagerade i skapandet av folkhemmet och arbetade för att skolan skulle vara till för alla, oavsett klass. Påverkan av den amerikanska progressivismen, det vill säga Deweys tankar, kom att genomsyra det svenska skolväsendet i och med Alva Myrdals deltagande i 1946 års skolkommision. Progressivismen innebar att skolan gick bort från förmedlingspedagogiken.

Skolan skall också vända sig framåt och förbereda för de förändringar och den nya kunskap som eleverna kommer att möta i framtiden. Sättet att göra detta är att lära sig söka efter ny kunskap, att själv undersöka och att själv analysera problem.⁴⁶

Fostrandet av demokratiska medborgare, i ljuset av andra världskrigets diktatoriska masshysteri, blev en nyckelfråga i omdanandet av det svenska skolsystemet. En auktoritär undervisning och uppfostran hade lagt grunden till skapandet av alltför lojala och lydiga medborgare. Skolan skulle fortsättningsvis fostra medborgare med kritiskt och självständigt tänkande, men som var villiga att samarbeta och frivilligt inordna sig i systemet.⁴⁷

Av medborgaren i ett folkstyrt samhälle bör man fordra ett kritiskt sinnelag, som ger motståndskraft mot andliga farsoter. Demokratin har ingen nytta av okritiska massmänniskor. Men självständighet och kritiskt sinnelag är inte nog. Självständigheten kan resultera i egocentricitet, karriärism, asocialitet. Det kritiska sinnelaget kan övergå i negativism. Skolan bör därför inrikta sitt arbete så att det fostrar också till samarbete som en naturlig livsform och att det åt lärjungarna väcker lust att engagera sig, att frivilligt inordna sig i ett sammanhang.⁴⁸

År 1940 tillsattes en skolutredning som skulle kartlägga skolsystemet. Frågor man arbetade med var hur många år den obligatoriska skolan skulle omfatta och vem skolan skulle rikta sig till. Skolan skulle rekrytera elever från alla samhällsklasser och dessa skulle inte hållas åtskilda. Tidigare hade flera olika skolsystem existerat parallellt, där samhällsklasser, kön och inriktning skiljts åt. År 1948 sattes det första fröet till vår nuvarande 9-åriga grundskola.⁴⁹

⁴⁴ Linde 2005, s. 25.

⁴⁵ Säljö, Roger. "Föreställningar om lärande och tidsandan" i Staffan Selander (Red.) *Kobran, nallen och majjen – Tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning*, (Stockholm 2003), ss. 71-90, s. 74.

⁴⁶ Linde 2005, s. 26.

⁴⁷ Selander (red) Säljö, Roger 2003, s. 72-74.

⁴⁸ SOU 1948:27, s. 5. Citerat i Linde 2005, s. 32.

⁴⁹ Linde 2005, s. 16- 20.

Alva Myrdals skolkommision beslutade att skolan, rörande ett antal punkter, skulle omformas till en mer modern institution. Punkterna främjar framförallt elevernas individualitet och fria tänkande. Tanken om att fostra en generation av demokratiskt tänkande elever blev något som genomsyrade alla läroplaner som formulerades hädanefter. Lgr 62 kom den första läroplanen att kallas. Eftersom det var den första läroplanen som formulerades, blev det en häftig debatt kring hur den skulle formuleras och kring dess innehåll. Lgr 62 präglades av specifika mål och tips både för lärare och för elever. Tonvikten lades på elevernas förmåga till samarbete, men även på träning i individuellt arbete. Kritiken mot läroplanen var stor och det dröjde inte länge förrän man påbörjade arbetet med att formulera en ny läroplan. Det var framförallt vissa delar som kritiserades. De nio skolåren var uppdelade på olika sätt och eleverna fick göra egna val. Valen som eleverna fick göra var att välja praktiska eller teoretiska ämnen. Detta gjorde att det blev två läger i skolan, som speglade klassamhället. När Lgr 69 trädde i kraft ändrades de egna valen för eleverna. Då försvann valet om teori eller praktik. Det gjordes ett försök till att skolan var till för alla oavsett vilken bakgrund eleverna hade. Politikerna menade att systemet med egna val gjorde att det blev klyftor i skolan mellan den teoretiska och den praktiska grenen. Med den nya läroplanen ville man främja jämlikhet mellan samhällsklasser och ge eleverna lite mer utrymme till individuell utveckling. Det tillkom även två nya ämnen på schemat; eget val och religionskunskap. Tidigare hade man haft kristendomskunskap, vilket nu ändrades så att man även fick lära sig om andra religioner och kulturer. Det fanns inte heller lika många direktiv till lärarna kring lektionsupplägg och disciplin i klassrummet. Just friheten och de tolkningsmöjligheter som fanns för lärarna sågs av kritiker som ett problem. För att kringgå detta problem så valde man att använda Lgr 62 som ett slags tolkningsinstrument för att förstå och kunna använda Lgr 69. Snart nog trädde nästa läroplan i kraft, år 1980. Lgr 80 byggde på föregående läroplan, men innebar ytterligare frihet för lärarna. Upplägget var det samma som tidigare, men läroplanen var betydligt förkortad. Det fanns även en kommunal frihet där varje kommun på egen hand fick avgöra vilka egna val de skulle erbjuda eleverna. Lärarnas egna tolkningar av läroplanen blev allt viktigare, då de själva i större utsträckning kunde påverka vilket material de ville använda i sin undervisning. Lpo 94 är den läroplan som gäller än idag. I denna plan förkortades alla kapitel ytterligare. Kommunen blev skolans huvudman istället för staten. Det som skiljer den mot tidigare planer är att det inte finns några anvisningar för hur elever skall uppnå ett visst mål. Det finns, som tidigare, mål preciserade, men den enskilde läraren kan själv bestämma hur dessa skall uppnås. Något som framhålls som betydelsefullt är elevernas kunskapsmål. Även betygskriterierna ändrades och de uppmuntrar eleven till att använda alla sina förmågor, som förståelse och uppfattning. En annan stor skillnad mellan Lpo 94 och de tidigare läroplanerna, har med kunskapsmålen att göra. Om en elev riskerar att inte uppnå de mål som finns så har eleven rätt till stöd. Det finns dock kritik mot delar i denna plan. Efter att ha gått från kristendomskunskap till religionskunskap, och därmed visat på en vilja att ge eleverna rätt att få en bred bild av religion och kultur, ifrågasätts formuleringar som kan sägas syfta till att vagga in eleverna i kristen tradition.⁵⁰

I Lpf 94 betonas en ansvarsfördelning mellan staten, som utformar övergripande mål för skolverksamheten, och kommun och landsting, som ansvarar för att statens övergripande mål uppfylls. Detta gör att kommunen får en stor frihet att lägga upp verksamheten efter eget prioriterande. IUP är ett styrdokument som staten beslutat skall finnas på alla grundskolor för

⁵⁰ Linde 2005, s. 32- 40.

att uppnå de uppställda övergripande målen. Ett exempel på kommunens rätt att fatta egna beslut kring skolverksamheten är att Göteborgs kommun har valt att införa IUP även på gymnasiet.

Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter. Utbildningen för ungdomar skall, i samarbete med hemmen, främja elevernas harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. I utbildningen skall hänsyn tas till elever med särskilda behov.⁵¹

I Lpf 94 betonas värdegrunden, demokrati, solidaritet och att alla har rätt till en likvärdig utbildning. Alla elever skall kunna utvecklas i sin takt och utifrån sin nivå, bakgrund och behov. Olikheter skall tillvaratas snarare än dämpas. För att skolan skall kunna uppnå dessa mål finns det ett antal verktyg som hjälpmedel, där IUP är ett.⁵²

4.5 IUP som pedagogiskt verktyg

Läroplanerna som utkom 1994 poängterar att all utbildning skall vara likvärdig. Den behöver dock inte vara likadant utformad för alla. Skolan skall utforma undervisningen så att alla elever kommer till sin rätt utifrån individens förutsättningar. Då det finns yttre ramar som begränsar individualiseringen kan IUP ses som ett verktyg för att säkra elevers utveckling på individbasis, även om undervisningen bedrivs i grupp. IUP hjälper eleven att sätta upp mål för sina studier och tydliggör elevens individuella resultat, samtidigt som utvecklingsplanen kan innehålla mer övergripande mål från läroplanen.

4.6 IUP och Offentlighetsprincipen

En viktig aspekt när det gäller den svenska kommunala skolan, är att den är en myndighet. De lärare som arbetar i skolan är därför inte bara lärare utan även tjänstemän. Alla myndigheter i Sverige lyder under vissa förordningar, så även skolan. Tryckfrihetsförordningen ligger till grund för vad som kallas allmän handling. Många av de dokument som skrivs om elever i skolan räknas som allmänna handlingar och måste därför kunna lämnas ut om någon skulle begära det. Det finns dock undantag. Vissa handlingar sekretessbeläggs, såsom handlingar som innehåller uppgifter som kan skada eleven eller elevens närmaste, om den lämnas ut. Då det inkommer en begäran om att få en allmän handling utlämnad behöver inget särskilt skäl anges och myndigheten måste lämna ut handlingen direkt. Det finns dock inga specifika regler för hur lång tid får ta att hitta handling, så myndigheten kan fördröja ärendet något, om så önskas. Om en allmän handling innehåller material som är känsligt kan en prövning göras där hela, eller delar av, materialet blir sekretessbelagt. Då lyder det under ett annat regelverk. När en handledning blivit sekretessbelagd kan beslutet aldrig omprövas eller överklagas.⁵³

Det finns däremot dokument i skolan som inte är offentliga. Alla elever skall ha en IUP men ibland så behövs ytterligare hjälp för att uppnå målen i läroplan och kursplan, då görs ett åtgärdsprogram för den eleven. Åtgärdsprogrammet innehåller ofta känsligt material och är därför sekretessbelagt.⁵⁴

Friskolor omfattas inte av offentlighetsprincipen och räknas inte som myndigheter.

⁵¹ Utbildningsdepartementet 1994, "Förord – Läroplanen bygger på skollagen" i *Lpf 94*.

⁵² Utbildningsdepartementet 1994, *Lpf 94*.

⁵³ Justitiedepartementet. *Offentlighet och sekretess hos det allmänna* <http://www.sweden.gov.se> (2007-05-19), s. 7- 13.

⁵⁴ Skolverket 2005, s. 15.

Fristående skolor är inga myndigheter och omfattas inte av offentlighetsprincipen. Sekretesslagen gäller därför inte i fristående skolor. Det innebär att handlingar i fristående skolor inte är allmänna handlingar och att skolan inte heller är skyldig att lämna ut handlingar. För att skydda elever och föräldrars integritet finns dock bestämmelser om tystnadsplikt.⁵⁵

Enligt skolverkets bestämmelser skall dock friskolor som fått tillstånd att utfärda betyg upprätta individuella utvecklingsplaner och erbjuda utvecklingssamtal.⁵⁶ Det är dock oklart om fristående gymnasier i Göteborgs kommun innefattas i beslutet att individuella utvecklingsplaner skall upprättas även på gymnasierna i kommunen. Då friskolor inte är myndigheter är det även oklart om de, i de fall friskolor upprättar dokument om deras elever, är skyldiga att lämna ut dokumenten till utomstående. Om friskolor inte har skyldighet att lämna ut de dokument de upprättar försvårar det naturligtvis i de fall utomstående vill granska friskolor. Det förhindrar också konkurrens mellan kommunala skolor och friskolor. Friskolor är dock skyldiga att kvalitetsredovisa sin verksamhet till kommunen, men rektorer på friskolor avgör själva vilken typ av information de väljer att använda och rapportera vid kvalitetsredovisningen.

Enligt Sveriges Radio P4 Göteborg, gick på höstterminen år 2006, 15,8% av alla elever i Göteborg i friskola. Enligt Sveriges Radio P4 Göteborg förutses en ökning av elever som söker till friskolor de närmaste åren.⁵⁷

4.7 Intervjutekniker

Det finns olika sätt att söka och inhämta information. När en vetenskaplig undersökning genomförs skall vissa kriterier uppfyllas. Personer som skall delta i en vetenskaplig undersökning skall vara väl informerade om syftet med undersökningen. Det är även av största vikt att låta intervjuandena ställa frågor till de som intervjuar och att intervjuandena när som helst kan avbryta sin medverkan i undersökningen. Det finns ytterligare en aspekt att ta hänsyn till; hur materialet behandlas och intervjuandernas anonymitet. Det skall i efterhand inte gå att ta reda på intervjuandernas identitet. Materialet får inte heller användas till något annat än det uttalade syftet med undersökningen.

Enkätundersökningar är lättast att använda för att ta reda på bakgrundsfakta om intervjuandena. Enkäten kan ställa kortare frågor som ett första led för att hitta deltagare som passar för undersökningen. I enkätundersökningar finns det fasta svar som deltagarna väljer mellan.

Ett annat sätt att inhämta information är att intervjua för undersökningen relevanta intervjupersoner. Det finns två olika typer av intervjuemetoder; ostrukturerad och strukturerad intervju. Det som skiljer de två metoderna åt är hur intervjun är uppbyggd. Strukturell metod har fasta frågor som är samma för alla intervjuande. Det positiva med fasta frågor är att svaren blir så neutrala som möjligt. Strukturell metod är en bra metod för nybörjarintervjuare eftersom resultaten är lätta att sammanställa. Det svåra med intervjuemetoden är att frågorna måste vara väldigt väl genomtänkta då alla intervjuandena skall förstå dem. Ostrukturerad

⁵⁵ Skolverket 2005, s. 17.

⁵⁶ Skolverket 2005, s. 8.

⁵⁷ Sveriges Radio P4 Göteborg. <http://www.sr.se/goteborg/nyheter/arkiv.asp?ProgramID=212&Max=2006-01-26&Min=2001-05-15&PeriodStart=2006-01-23&Period=2&Artikel=779684> (2007-05-26)

metod har fasta frågeområden eller teman som intervjuaren arbetar utifrån. Intervjuaren låter intervjuanden bestämma riktning på intervjun och ställer följdfrågor allt eftersom. Svårigheten med ostrukturerad metod är att resultaten är svårare att sammanställa och att det krävs viss skicklighet av intervjuaren att ställa relevanta följdfrågor.⁵⁸

Problem som kan uppstå vid intervjuer är dels att deltagarna inte alltid talar sanning, dels att den som intervjuar kan ställa sina frågor på ett vinklat sätt. Det gäller därför att deltagarna har förtroende för intervjuaren och dess syfte. Förtroende skapas genom att intervjuaren ger god information före intervjun och avtalar en tid med deltagaren i förväg. För helhetsintrycket av intervjuaren är det viktigt att komma väl förberedd.

4.8 Tidigare forskning

Forskningen kring IUP är sparsam då det blev obligatoriskt med IUP först 2006. Det finns emellertid viss forskning. Agneta Zetterström är en som undersökt och utvecklat mallar för IUP. Tyvärr är hennes forskning inte relevant för denna undersökning då den riktar sig mot grundskolan. Den forskning som istället ligger till grund för undersökningen är forskning om lärande. Det finns mycket forskning som behandlar lärande så ett visst urval har gjorts. Olga Dysthe forskar i hur elever lär sig med hjälp av skrivande. Hon poängterar vikten av att läraren engagerar eleverna så att de kan tillgodogöra sig mest kunskap. Dysthe menar att om eleverna känner lärarens stöd och uppmuntran blir inläringen lyckosam. Hon hävdar att om läraren ställer höga krav på eleverna så blir inlärningsprocessen bättre.⁵⁹ Roger Säljö är ytterligare en forskare inom det pedagogiska fältet. Han lägger vikten vid inläring ur ett annat perspektiv. Han undersöker hur lärandet samspelar med vilken miljö eleverna befinner sig i. Han menar att ett sociohistoriskt perspektiv måste tillämpas när man undersöker lärande. Tyngdpunkten ligger i att se på utvecklingen av skolan och av pedagogiken med hjälp av tidigare forskare som Vygotskij⁶⁰. Torsten Madsén väljer istället att undersöka hur lärare utvecklas i sin yrkesroll. Madsén betonar vikten av fortbildning för att lärarna skall kunna förbättra undervisningen. Han menar att det både kan vara traditionell fortbildning, men även fortbildning i det vardagliga arbetet. Det utbyte som lärarna har av varandra och med elever är mycket betydelsefullt i fortbildningsarbete.⁶¹

Det som framför allt ligger till grund för undersökningen är Skolverkets allmänna råd kring IUP. Undersökningens utgångspunkt baseras på den paragraf som styr IUP. Det är detta dokument som resultatet i undersökningen ställs mot.

4.9 Teorins relevans för undersökningens syfte

IUP knyter an till Deweys och Vygotskijs tankar kring inläring. Dewey ansåg att det var oerhört viktigt med tydligt uppställda mål för inläring. Elever behöver mål att fokusera på och reflektera kring. Vygotskij poängterar vikten av stöd från lärare för att utvecklas. Piaget står för en mer statisk pedagogik där eleven inte kan ta till sig kunskap utan rätt förkunskaper i samarbete med andra. Dessa tre pedagoger har influerat synen på lärandet och läroplanerna

⁵⁸ Stukát, Staffan. *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (Lund 2005), s. 37- 40.

⁵⁹ Dysthe, Olga. *Det flerstämmiga klassrummet* (Lund 1996).

⁶⁰ Säljö Roger, i Anna Forssell (red) *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005).

⁶¹ Madsén, Torsten. "Skolutveckling och lärares kompetensutveckling i ett helhetsperspektiv" i Torsten Madsén (Red.) *Lärares lärande*. (Lund 1994), ss. 21-79.

men Lpf 94 är framförallt influerad av Dewey och Vygotskij. För att få en helhetsbild över 1900-talets viktigaste pedagogiska tankeströmmar måste dock även Piaget presenteras.

Nutida forskning kring lärande krävs för att uppdatera och utveckla de tankar som Dewey, Vygotskij och Piaget framförde. För att kunna göra en kartläggning över användandet av IUP krävs fler nutida forskare. De forskare, till exempel Dysthe, som valts ut för att styrka undersöknings relevans har alla stort inflytande över diskursen kring lärande.

5. Metod

5.1 Datainsamlingsmetod

Undersökningen utfördes genom användning av så kallade strukturerade intervjuer.⁶² Intervjufrågorna var färdigformulerade och togs med till intervjutillfället av intervjuarna.⁶³ Intervjuanderna har således inte erhållit frågorna i förväg. Däremot informerades intervjuanderna om undersökningens syfte och deras roll i undersökningen, då de kontaktades angående bokande av intervjutillfälle i god tid i förväg. Frågorna är ställda så att de följer de formuleringar som finns i Skolverkets *Allmänna råd och kommentarer – Den individuella utvecklingsplanen*.⁶⁴ För att kontrollera intervjufrågornas relevans och formuleringar testas de på en av författarna till detta examensarbete före första intervjutillfället, varefter de korrigeras. Frågorna utformas i enlighet med Gunilla Davidsson och Bo Wärnerdys rekommendationer.⁶⁵ Respondenterna väljer inte mellan förutbestämda svarsalternativ, utan får svara fritt. Tanken är dock att deras svar skall matcha formuleringarna i *Allmänna råd och kommentarer – Den individuella utvecklingsplanen*. För att undvika att respondenternas svar färgas av "social önskvärdhet" betonades i början av intervjun att undersökningen inte är värderande och att intervjuanderna skulle anonymiseras. Därigenom möjliggjordes att de kunde svara fritt, utan att oroa sig för att identifieras.⁶⁶ Frågorna är formulerade före intervjutillfället för att undvika att sättet frågan ställs på influerar svaret.⁶⁷ Det underlättar också för framtida forskning, då samma frågor kan ställas igen till nya intervjuander och ge ett jämförbart resultat. Oflexibiliteten inom den strukturella metoden kringgås så långt som möjligt genom att tillåta intervjuanden att svara fritt och utan tidsbegränsning.⁶⁸

Intervjuerna bandas med hjälp av diktafon varefter de transkriberas. Viktiga detaljer som skratt, pauser och utfyllnadsord transkriberas också. Vid avslutad transkribering och anonymisering av intervjuanderna förstörs banden. Intervjuerna tar plats på respektive respondents arbetsplats, på avtalad tid. En författare intervjuar, medan den andra iakttar. Gruppintervju väljs bort då det är möjligt att intervjuanderna påverkas av varandras svar och då gruppintervju ökar risken för att intervjuanderna söker efter socialt önskvärda svar.⁶⁹

En så kallad strukturell intervjumetod lämpar sig väl för undersökningen, då de svar som ges av intervjuandernas skall jämföras med innehållet i *Allmänna råd och kommentarer – Den individuella utvecklingsplanen*, eftersom det är det dokument undersökningen baseras på.⁷⁰ För att undvika styrda svar ges inte förutbestämda svarsalternativ.⁷¹ Det övergripande syftet med undersökningen är att kartlägga hur IUP används på Göteborgs gymnasieskolor. För att få ett resultat som avslöjar så mycket som möjligt om intervjuandernas arbetssätt och skolornas användande av IUP, tillåts intervjuanderna fundera fritt kring relativt öppna frågor.

⁶² Stukát 2005, s. 38-39.

⁶³ Se bilaga 1.

⁶⁴ Skolverket 2005.

⁶⁵ Davidsson, Gunilla och Bo Wärnerdys. "Frågornas innehåll, struktur och ordning" i Bo Wärnerdy et al *Att fråga – Om frågekonstruktion vid intervjuundersökningar och postenkäter*. (Stockholm: 1990) ss. 60-100.

⁶⁶ Davidsson, Gunilla och Bo Wärnerdy 1990, s. 67.

⁶⁷ Stukát 2005, s. 38.

⁶⁸ Stukát 2005, s. 39.

⁶⁹ Stukát 2005, 40-42.

⁷⁰ Skolverket 2005.

⁷¹ Stukát 2005, s. 38.

Sammanlagt utförs elva intervjuer. Intervjuanderna meddelas i god tid om syftet med undersökningen, att de kan välja att avbryta sitt deltagande när som helst, att intervjun kommer att bandas och att transkriberingarna kommer att anonymiseras.

5.2 Urval

Urval av intervjuander sker enligt principen representativt stickprov. Alltför lång tid skulle krävas för att intervjua alla verksamma gymnasielärare i Göteborg. Urvalet begränsas därför till att omfatta elva intervjuander, vilket torde vara tillräckligt för att påvisa tendenser och ge någorlunda uttömmande resultat gällande möjliga svar, det vill säga teoretisk mättnad.⁷²

Intervjuanderna representerar likvärdiga gymnasieskolor, inom Göteborgs kommun, med liknande demografiskt och geografiskt elevupptagningsområde.

För att undvika snedvridning i resultatet och för att kunna få ett representativt urval av intervjuander intervjuas sex kvinnor och fem män. Intervjuanderna har varit verksamma inom yrket under olika lång tid, är av olika ålder och undervisar i olika ämnen. För att säkra intervjuandernas anonymitet redovisas inte deras exakta ämneskombinationer. Intervjuanderna delas istället in i grupperna "humaniora" och "naturvetenskapliga ämnen". Till humaniora räknas, i undersökningen, ämnen som historia, geografi, samhällskunskap, språk, religion och så vidare. Till naturvetenskapliga ämnen räknas, i undersökningen, ämnen som matematik, fysik, naturvetenskap, biologi och kemi.

Tabell 1: Deltagande intervjuander:

Respondent	Ålder	År inom yrket	Undervisar i
Kvinna A	32	3	Naturv.
Kvinna B	37	9	Humaniora
Kvinna C	46	19	Humaniora
Kvinna D	54	30	Humaniora
Kvinna E	45	11	Naturv.
Kvinna F	27	1	Naturv.
Man A	46	9	Naturv.
Man B	55	21	Naturv.
Man C	23	2	Humaniora
Man D	63	37	Humaniora
Man E	46	7	Humaniora

5.3 Undersökningens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Intervjuerna sker enskilt med varje intervjuand. Intervjuandernas svar är alltså oberoende av varandra. Vid gruppintervju finns risk att svaren blir alltför samstämmiga, att intervjuanderna inte vågar tala öppet och att de enbart yttrar vad de anser vara socialt acceptabla svar. Intervjuanderna meddelas i god tid före intervjutillfället om att deras anonymitet säkras vid

⁷² Stukát 2005, s. 62.

transkriberingen så att de skall kunna svara sanningsenligt och ärligt på intervjufrågorna. Det är dock omöjligt att garantera att intervjuanderna svarar sanningsenligt vid alla tillfällen eller att de inte svarar vad de tror vara socialt acceptabelt. Vid studerande av resultatet av intervjuerna ges emellertid möjlighet att jämföra intervjuandernas svar för att kontrollera undersökningens tillförlitlighet. Det kan dock inte uteslutas att intervjuanderna vill undvika att framstå som okunniga i ämnet och därmed anpassar sina svar därefter.

Det bör betonas att undersökningen endast omfattar elva intervjuander. Resultatet kan således inte anses vara helt tillförlitligt gällande hur *alla* Göteborgs gymnasielärare använder sig av individuella utvecklingsplaner. Resultatet av undersökningen kan således bedömas påvisa tendenser, men kan inte ses som slutgiltigt. Vidare undersökningar krävs för att fastställa resultatets giltighet.

För att säkra att resultatet inte är beroende av intervjuanderna ålder eller erfarenhet inom yrket har intervjuerna riktats till intervjuander i olika åldrar med skiftande erfarenhet. Sex kvinnor och fem män intervjuas för att undvika snedvridning i resultatet på grund av könstillhörighet.

Då rektorer inte intervjuas bör tolkningar kring deras arbete göras med försiktighet.

Intervjufrågorna är formulerade så att de följer Skolverkets styrdokument, *Allmänna råd och kommentarer – Den individuella utvecklingsplanen*.⁷³ Syftet är att jämföra intervjuandernas svar med styrdokumentet och därmed kartlägga respondenternas användande av IUP. Frågorna är dock inte formulerade så att de är ledande. Området intervjun omfattar är sålunda avgränsat, men intervjuanden får svara fritt, vilket ger möjlighet för intervjuaren att undersöka huruvida intervjuandens svar överensstämmer. Frågorna är ställda i en ordning och på ett sådant sätt att intervjuanden har möjlighet att återkomma till föregående ämne och därmed lägga till ytterligare information.

De frågor som ställdes vid intervjun formulerades i förväg, enligt Gunilla Davidsson och Bo Wärneryds rekommendationer, och togs med till intervjutillfället.⁷⁴ På så vis säkrades att svaren inte påverkades av skillnader i formuleringen av frågorna vid de olika tillfällena

5.4 Etiska principer

Vid de tillfällen som intervjuandens svar kan röja deras identitet omarbetas deras svar. Det gäller svar angående till exempel rektors kön, skolors namn, saker specifika för den skola där de arbetar och så vidare. Det sker på ett sådant sätt att resultatet av undersökningen inte påverkas.

Som tidigare påpekats informerades intervjuanderna i god tid före intervjutillfället om undersökningens syfte, deras roll i undersökningen, att intervjun skulle spelas in på band och transkriberas (och att transkriberingarna bifogas undersökningen medan banden i sin tur förstörs), att intervjuanderna förblir anonyma och att de kan avbryta sin medverkan om så önskas.

⁷³ Skolverket 2005.

⁷⁴ Davidsson, Gunilla och Bo Wärneryd 1990, s. 60-100.

Samtliga intervjunder samtyckte till att deltaga i undersökningen. Författarnas mål var att utföra 16 intervjuer men på grund av svårigheter att hitta intervjunder uppkom ett bortfall på fem personer. Det slutliga antalet intervjunder uppgick till elva stycken.

6. Resultat

Resultatet kommer att redovisas utifrån de frågeställningar som ligger till grund för undersökningen. Det är en sammanfattning av de intervjufrågor som är relevanta för undersökningen. Ett visst urval av svar från råmaterialet har valts ut för att diskuteras. De frågor som resultatet redovisar är av lite olika storlek, vissa frågor läggs mer vikt vid. Det kommer inte att användas någon litteratur i resultatdelen förutom skolverkets allmänna råd angående IUP. Motiveringen till att endast använda skolverket är att ingen annan litteratur är relevant i resultatet.

6.1 På vilket sätt fungerar IUP som grund för kvalitetsarbete?

Den samlade och systematiserade kunskap som skolan får om varje elevs utveckling, utgör underlag för lärarens och arbetslagets planering. Den ger också skolan möjlighet att samlat se över och analysera sin verksamhet och synliggöra vilka behov av utveckling som finns på såväl grupp-, ämnes- som skolnivå. På så sätt blir dokumentationen en betydelsefull del i skolans ständigt pågående kvalitetsarbete. Den kan även ge huvudmannen viktig information om vilka behov av utvecklingsinsatser som finns och därigenom ge underlag för bl.a. resursfördelning och kompetensutveckling.⁷⁵

Ingen av intervjuanderna konstruerar en regelrätt IUP. Sex av elva hävdar att de fyller i ett förtryckt dokument, som benämns IUP, men där fylls endast betygsuppgifter, varningar och elevens eventuella kommentarer in. Ingen av intervjuanderna anger att de lämnar några anteckningar om elever till rektor vid något tillfälle.

Rektor besöker lektioner vid ett fåtal tillfällen, men ger lärarna fritt utrymme att själva avgöra hur de skall lägga upp sin undervisning. Friheten uppskattas, men sju av intervjuanderna förefaller upprörda över rektors okunskap i lärarnas respektive ämnen och bristen på feedback. Rektors roll som pedagogisk ledare förefaller vara nedtonad i samtliga fall. Flera av intervjuanderna säger att ansvarig rektor inte har kunskaper i det ämne läraren undervisar i. I flertalet fall har rektor besökt en lektion, för att sedan meddela att han/hon inte förstod vad som gick igenom och därmed inte har några kommentarer att ge. Rektors oförmåga att ge någon input till läraren vid de tillfällen då läraren besökts poängterades således av flertalet respondenter, men upprörde särskilt Kvinna E;

Jag fattar inte ens frågan... Nej. Han/hon var på en lektion en gång och så sa han/hon att nej jag förstår ingenting så jag går. Han/hon kunde inte matte liksom så han/hon tyckte inte det var något roligt att vara med. Och ne-eh! Rektor tittade inte på det pedagogiska! Jag blev jättearg! Det fick dom reda på också! Jag sa precis så. Går ni till min lektion för att lära er matte? Går ni inte för att liksom titta på det sociala samspelet? Eller liksom hur det funkar i klassrummet? Då skruvade dom på sig och såg lite generade ut. Och det följs inte upp!⁷⁶

Man C, D och E uttrycker en viss tacksamhet för den frihet de anser att rektor ger dem att lägga upp sin undervisning på egen hand, utan krav på insyn. Rektor anses mer involverad i elevernas välmående, och låter lärarna arbeta enligt principen frihet under ansvar. Gemensamt för alla respondenter tycks vara avsikten att rektor inte har någon insyn i den undervisning som bedrivs, men att rektor griper in om något problem uppstår.

⁷⁵ Skolverket 2005, s. 11-12.

⁷⁶ Citat Kvinna E, fråga 12.

Kvinna A, Kvinna D och Man A svarade att rektor vet vilka uppgifter, projekt eller ämnesövergripande arbeten som lärarna är involverade i utöver den vanliga undervisningen och att de tror att detta främst används som underlag vid medarbetarsamtal där lönesättning diskuteras. Man A svarar att han inte vet om rektors besök leder till något i förlängningen. Enligt Kvinna B och C hålls ett kursråd för varje ämne vid början av skolåret, där en grov planering skrivs som sedan lämnas till rektor. Planeringen kommenteras dock inte av rektor.

Kvinna A svarar att rektor får direktiv ”uppifrån”, till exempel gällande ämnesövergripande samarbete, vilka rektor sedan försöker driva genom bland lärarna.

Kvinna F ger inget utläsbart svar. Hon skriver dock inga IUPs och lämnar därför inte heller in några sådana till rektor.

Det finns inga samordnade gemensamma rutiner kring dokumentation av elevers lärande och utveckling. Sex av intervjuanderna hänvisar till ett förformulerat formulär som det är tänkt att de skall fylla i. De påpekar dock att de främst fyller i resultat på kurser, IG-varningar och sparsamma noteringar kring elevers val och dylikt.

Vi har ju precis satt igång med IUP och där sparar vi IG-varningar.⁷⁷

6.2 På vilket sätt fyller IUP en funktion gällande utvärdering av elevers lärande och pedagogisk verksamhet?

Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevers utveckling i förhållande till målen i läroplanen och kursplaner⁷⁸.

Det finns inte något enhetligt svar på frågan eftersom inte alla intervjuander använder IUP. Därför har vi valt att se om intervjuanderna gör någon utvärdering överlag. Vi har även tittat på om de låter eleverna göra någon självvärdering.

Alla intervjuanderna förutom en har någon form av utvärdering av sig själva. Den kan se ut på olika sätt men i de flesta fall är den i slutet av varje termin. Det är en utvärdering av kursen och av lärarens roll i kursen. Den intervjuand som inte utför någon utvärdering, Man B, menar att han tidigare har haft utvärderingar men att svaren alltid blir de samma så att det ej är nödvändigt längre. Utvärderingarna behandlade främst vilket hjälpmedel som eleverna tyckt varit bäst under kursen.

Ja, jag gjorde det så många gånger så att jag tänkte att nu är det ingen idé för jag får alltid samma svar.⁷⁹

Kvinna F och Kvinna A har ingen utvärdering mer än om huruvida lektionerna fungerar. Då är utvärderingen muntlig och görs oregelbundet. Kvinna A berättar att hon har en kontinuerlig kommunikation med sina elever. Hon menar även att har man prov så får man reda på massa saker ändå.

⁷⁷ Citat Kvinna A, fråga 2.

⁷⁸ Skolverket 2005, s. 8.

⁷⁹ Citat Man B, fråga 9.

Fyra av intervjuanderna utvärderar sig själva efter varje lektion. De försöker att analysera hur lektionen fungerade och om något skall ändras till nästa gång. Vid dessa utvärderingar blir ibland eleverna också delaktiga.

Kvinna C menar att eleverna ofta tar upp det negativa till diskussion och kan på det sättet också utvärdera sig själv. Endast en, Kvinna B, utvärderar sig tillsammans med kolleger. Då handlar det främst om utvärdering av nytt material. Något som även sker i ämneskonferenser. Det finns alltså ingen organiserad utvärdering på skolan.

Åtta av intervjuanderna låter eleverna göra någon typ av självvärdering. Man B låter eleverna önska ett betyg som han värderar gentemot det faktiska betyget. Kvinna E och Kvinna F har en muntlig självvärdering efter behov om eleverna verkar vilja det. Fyra av lärarna har en skriftlig utvärdering där en självvärdering ingår i slutet och ibland även i mitten på kurser. Kvinna A låter inte eleverna göra någon självvärdering. Kvinna D och Man E har en muntlig självvärdering. Man A låter eleverna tänka själva om vad de åstadkommit under kursen. Han menar att de är ett nytt sätt att tänka på för eleverna och svårt för dem. Därför blir självvärderingarna inte så djupanalyserande.

6.3 På vilket sätt har vårdnadshavare insyn i elevers lärandeprocess?

Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadstagare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal).⁸⁰

Samtliga intervjuander säger att de erbjuder elev och vårdnadshavare åtminstone ett utvecklingssamtal per termin, åtminstone under årskurs ett. Vårdnadshavarna erbjuds då närvara. Intervjuanderna påpekar att utvecklingssamtalen hålls dagtid, vilket leder till att de allra flesta vårdnadshavare inte kan delta.

Sex av intervjuanderna svarar att föräldramöten hålls vid början av årskurs ett, där lärarna presenterar sig själva och skolan. Enligt Man C hålls dessutom extra föräldramöten vid de tillfällen då eleverna skall resa bort på klassresa eller dylikt, för att informera föräldrarna om vad som skall hända och vad som beslutats kring resan.

Kvinna F är inte klassföreståndare och har därför inte utvecklingssamtal med några elever.

De flesta av intervjuanderna verkar anse att eleverna är vuxna nog att klara sig utan föräldrars inblandning. Intervjuanderna hävdar till och med att eleverna anser att det inte är önskvärt att skolan och föräldrarna har någon kontakt.

Man C menar att de på hans gymnasium försöker etablera en så god kontakt som möjligt med vårdnadshavarna från och med årskurs ett. Flertalet respondenter anser att en god kontakt med vårdnadshavare kan förebygga problem och bidra till att eleven anstränger sig mer i skolan.

Kvinna D skriver ett brev hem till alla vårdnadshavare efter en konferens (hon förklarar inte vilken typ av konferens hon menar), oavsett om det går bra eller dåligt för eleven i skolan.

⁸⁰ 7 kap. 2§ grundskoleförordningen, citerad i Skolverket 2005, s. 8.

På utvecklingssamtalen diskuteras huvudsakligen hur eleven ligger till i ämnena, men intervjuanderna förefaller också diskutera den allmänna studiesituationen, valbara kurser, och elevens välmående. Det görs dock inte utifrån en regelrätt IUP, utan är mer av ett allmänt hållet samtal. Man A svarar att utvecklingssamtalet är till för att skapa en god relation mellan lärare och elev, så att eleven kan känna sig trygg i sin kontakt med handledaren om något problem uppstår.

Kvinna B svarar att ”risken när man möter en etta för första gången är att det känns som ett polisförhör”.⁸¹ Det leder till att hon inte vill dokumentera för mycket under samtalen.

Man C och E svarar att det oftast är de duktiga eleverna, som de kanske inte behöver prata med, som dyker upp på utvecklingssamtalen. Man C och E önskar att de, som de uttrycker det, elever som det är problem med skulle delta i utvecklingssamtalet så att en diskussion kan föras kring vilka åtgärder som krävs för att lösa elevens problem.

Kvinna B säger att skolan två gånger per termin skickar ett utdrag med elevens frånvaro till vårdnadshavaren. Det görs dock inte när eleven blivit myndig.

Enligt Kvinna F meddelas hemmet om hög frånvaro i de fall det kan påverka CSN-bidraget. Ett indraget CSN-bidrag kan påverka hemmets totala ekonomiska situation.

De flesta av intervjuanderna säger att de tar kontakt med vårdnadshavare vid behov.

Man B anser att idén med att skriva ett officiellt dokument angående en elevs lärande, som sedan skall skrivas under och godkännas av lärare, vårdnadshavare och elev är överflödigt;

Jag tycker så här att en del av mina elever är myndiga. Och jag, som lärare är heller ingen förälder. Så jag tvingar inte mina elever att dom skall ha kontakt med sina föräldrar när det gäller skolan. Jag tycker att det är ett familjeproblem. Barn och föräldrar skall prata med varandra. Och gör dom inte det så är det inte min uppgift att se till att dom gör det. Det tycker jag att dom skall sköta på egen hand. Och är det så att det är någon elev som är lite utanför ramen så tar vi ju kontakt, det gör vi ju. Och försöker att hitta någon lösning. Men det här med att skicka papper, så skall föräldrarna skriva på att dom har läst och sådant, det bryr jag mig inte om. Visar inte eleverna dom pappren för sina föräldrar så har dom inte så bra kontakt. Varför skall jag då lära dom det? Det är inte min uppgift.⁸²

Vårdnadshavarens möjlighet att delta vid utvecklingssamtal begränsas av att samtalen i de flesta fall förläggs till dagtid. Enligt Skolverket skall IUP utformas i samråd med vårdnadshavare. Så är alltså, enligt intervjuanderna, inte fallet på gymnasiet.

6.4 På vilket sätt är IUP ett långsiktigt stöd för elevers utveckling?

Ett syfte med den individuella utvecklingsplanen är att den skall följa eleven genom dennas skolgång och därmed utgöra en möjlighet till kontinuerlig uppföljning och utvärdering av elevens lärande och utveckling i förhållande till läroplan och kursplaner. Den skall också

⁸¹ Citat Kvinna B, fråga 6.

⁸² Citat Man B, fråga 3.

underlätta vid de tillfällen då eleven byter klass, lärare eller skola på så vis att man lätt kan få en översikt över elevens utveckling och lärande. Detta gäller dock främst grundskolan.

De utvecklingssamtal intervjuanderna har med eleverna på gymnasiet går i huvudsak ut på att diskutera betyg och hur eleverna ligger till i förhållande till kursmålen. Sex av elva anger att elevens betyg är vad som avhandlas under utvecklingssamtalen. Kvinna E nämner att hon tror att det vore svårt för handledaren att veta vad varje elev går för kurser, vilka uppgifter som skall utföras i varje ämne och när betyg sätts i kurserna;

För att, eleverna, i stort är det ju tanken att studiehandledaren skall ha något slags övergripande ansvar och det är ju ganska svårt på gymnasiet eftersom det är så mycket kurser. Så att, om det kan funka på grundskolan någorlunda bra så...är ju det kul, men här är det jättesvårt. För att om jag har en klass så är jag studiehandledare för 30 elever. Och, dom har ju egna val, dom väljer ju egna kurser. Antalet möjliga kurser dom kan välja är ju jättestort. Och jag kan ju inte följa allting. Det är ju helt omöjligt. Så att... Jag vet inte hur jag skall svara på den frågan riktigt.⁸³

Tre av intervjuanderna anser att det vore svårt att ha en fungerande IUP för varje elev i varje ämne på ett kursindelad gymnasium.

Man D tycker att det råder för hög tilltro till dokumenterande i dagens samhälle;

Em, alltså jag tror så här att alla vi lärarindivider behöver bättre redskap och flera redskap kanske för att själv komma underfund med våra elevers utvecklingspotential. Men, väldigt mycket av alla de här planerna det råder någon slags kodifieringsraseri. Som pågår i samhället va. Att har man bara skrivit upp det så är det bra och så är vi trygga med det och så kan man gå tillbaks och titta att så här var det och så här skall det bli och så. Och så skall det vara positivt dessutom. Alltså jag tror att det här är kontraproduktivt egentligen, så tänker jag. Det motverkar sitt syfte genom att det skall offentliggöras i någon mening va. Och det är någon sorts byråkratiskör som nu gäller i...och ytterst i botten ligger någon sorts misstro till oss lärare som då skall visa upp att hon eller han har gjort så och tänkt så om just den eleven i det sammanhanget. Och det tror jag är själva, ett grundskott emot hela skolans framtid.⁸⁴

Samtidigt ser Man D alltså också en fördel med att lärare får bättre redskap för att bedöma elevers utvecklingspotential. Han ger uttryck för en känsla av att IUP tillkommit som någon form av kontrollverktyg för att kontrollera lärarna, inte eleverna, utifrån någon sorts misstro mot yrkeskåren.

De flesta av intervjuanderna anser att gymnasieelever måste anses vuxna nog att själva avgöra vilken insats de vill göra i skolan och att de måste lära sig att ta ansvar för sin egen skolgång.

Samtliga intervjuander uppger att de inte får någon information från högstadiet rörande elevens lärande och utveckling då eleverna börjar i årskurs ett på gymnasiet. I vissa fall får de reda på elevens snittbetyg. Fem av intervjuanderna hävdar att de inte vill ha mer bakgrundsinformation om eleverna. Kvinna B säger att hon vill ha mer information medan Kvinna D antyder att hon vill ha mer information. Man D menar att betygen inte alltid är rättvist satta av överlämnande skola på grund av prestigeförlust, medan Man E känner sig kluven inför frågan;

⁸³ Citat Kvinna E, fråga 2.

⁸⁴ Citat Man D, fråga 14.

Ja, både ja och nej till om jag egentligen vill ha mer information. Lite mer kanske men det är också sant att det är alltid möjligheten, eller det faktum att man faktiskt byter skola från högstadiet till gymnasiet är på något sätt också en chans att få en ny chans utan att läraren har någon föräning om att den är duktig och den är dålig, den är mitt emellan och så. Så jag tycker i och för sig att det finns en poäng att börja med en tom sida. Som eleverna får chansen att fylla i.⁸⁵

Man C bekräftar oron inför att veta för mycket om elevens studiebakgrund. ”Säg att eleven hade dåligt i språk så kan man, han hade ju dåligt där så att då kanske man går in med en felaktig inställning”.⁸⁶

De intervjuander som anger att de fått information från högstadiet säger att det handlat om medicinska åkommor, handikapp, svårare sociala problem, situationen i hemmet eller om eleven varit utsatt för mobbning.

Gällande elever som byter skola, från ett gymnasium till ett annat, anger intervjuanderna att det finns brister i informationsflödet mellan skolorna. Man B och Kvinna E nämner att de oftast inte vet om att de skall få en ny elev förrän den aktuella eleven själv kommer till en lektion och meddelar det. Generellt framför lärarna viss kritik mot bristfälliga, eller i vissa fall icke existerande rutiner, gällande elever som byter skola, klass eller kommer som nya elever till högstadiet. De flesta av intervjuanderna anser att det vore önskvärt med bättre information från rektor och tidigare lärare gällande vad eleven gjort i respektive ämne under tidigare gymnasieperiod.

Kvinna E menar att det är svårt att dokumentera elevens lärande och utveckling då kurser börjar och slutar vid olika tidpunkter under gymnasietiden. Det händer att elever byter lärare mellan exempelvis Svenska A och Svenska B, vilket skulle försvåra en kontinuitet i dokumentationen. Dessutom uppger Man B att diverse personalomflyttningar gör att eleverna inte alltid har samma mentor under årskurs ett, två och tre.

Man B och Kvinna E uppger att information om elevernas lärande, utveckling och betyg inhämtas muntligt från den överlämnande läraren vid elevomflyttningar inom skolan.

De intervjuander som fått information från annat gymnasium angående överflyttade elever, menar att informationen, likt den från högstadiet, främst förmedlas av rektor, kurator eller skolsköterska, gällande medicinska eller personliga svårigheter. De påpekar att informationen gäller sekretessbelagda uppgifter som förmedlas till de lärare som berörs.

Ingen av intervjuanderna uppger att de skriver någon sorts kontrakt med eleverna, även om tre av intervjuanderna använder ett förtryckt IUP-formulär. Man B tycker att underskrifter gör det hela alltför byråkratiskt och Kvinna B anser att det blir alltför mycket av ett polisförhör om hon dokumenterar vad som diskuteras under utvecklingssamtalen.

Man E hävdar att även om utvecklingssamtal erbjuds, utförs de på frivillig basis från elevernas sida. Läraren kan alltså inte tvinga eleven att komma på ett utvecklingssamtal.

⁸⁵ Citat Man E, fråga 11.

⁸⁶ Citat Man C, fråga 11.

Man C, D och E nämner kvällar då alla lärare är närvarande på skolan, då eleven har möjlighet att skriva upp sig på en lista hos de lärare de vill ha ett enskilt samtal med. Även detta samtal uppges vara frivilligt.

Kvinna A anser att lärare i allmänhet har god insikt i en elevs lärande genom den dagliga undervisningen och Man E säger att utvecklingssamtal fungerar som ett forum för att officiellt diskutera betyg.

Man B svarar att han gör en egen IUP för sina elever, snarare än att använda den förtryckta blanketten;

Och sen...sen brukar jag faktiskt, när jag träffar nya elever när dom börjar här, när dom börjar ettan, inte när dom har gått i ettan och ska börja tvåan, utan när dom kommer som nya ettor, och jag är handledare för dom, så ber jag dom att skriva ner varför de har kommit hit. Varför är du här och vad tänker du göra här? Tänk igenom det. Skriv ner det på en lapp och så tar vi fram det pappret vid utvecklingssamtalet och tittar efter hur, blev det som du tänkte dig? Och om det inte blev så, vad gör vi nu? Ska vi ändra på någonting, eller ska vi söka något annat? Så eleverna får liksom skapa underlaget för diskussionerna. Sen kan man ju fylla i den där blanketten va, men det blir ju mer en formell historia och det tycker jag är tråkigt. Det säger inte så mycket. Ja, jag har väl några stycken.⁸⁷

Man C uppger att det oftast är de elever som klarar sig bäst i skolan som kommer till utvecklingssamtalen. De elever han skulle behöva tala med stannar däremot hemma. Något som bekräftas av Man E;

Men det bygger på frivillig basis. Vilket betyder att då kommer dom elever som vill i princip och som anmäler sig till att träffa mig. Dom väljer ibland att träffa den lärare och inte den. Och det visar sig ofta vid dom här tillfällena att jag får träffa dom elever som är väldigt bra och då är det bara att sitta och säga att allt är ok och fortsatt så.⁸⁸

Trots att det som tas upp vid utvecklingssamtalet skall ligga till grund för utformandet av en IUP hävdar Man A att ”utvecklingssamtalen är inte en del i elevens lärande utan mer för att få en god relation med eleven”.⁸⁹

Man A säger att lärarna ”inte fått riktigt klara direktiv” och att man skulle behöva samla in information om eleverna från alla undervisande lärare, som på grundskolan.⁹⁰

6.5 På vilket sätt hanteras IUP som allmän handling?

En individuell utvecklingsplan är allmän handling. Den ska inte innehålla uppgifter som är integritetskänsliga.⁹¹

Huruvida intervjuanderna tolkar IUP som allmän handling är svårt att utläsa då ingen av dem följer de råd som IUP föreskriver. Resultatet kommer därför att baseras på om de för några

⁸⁷ Citat Man B, fråga 3.

⁸⁸ Citat Man E, fråga 3.

⁸⁹ Citat Man A, fråga 4.

⁹⁰ Citat Man A, fråga 5.

⁹¹ Skolverket 2005, s. 17.

anteckningar om eleverna. Det skall inte vara betygsanteckningar utan anteckningar om elevens lärande eller sociala utveckling.

Åtta av intervjuanderna kan utan tvekan lämna ut sina anteckningar. Det står inget skrivet som behöver sekretessbeläggas. Av dessa så nämnde endast Kvinna D att dokumentet är offentligt. Flera av intervjuanderna ansågs sig tänka på att inte skriva så mycket om eleverna och endast det som elev och lärare kommit överens om. Man C kan tänka sig att lämna ut sina anteckningar men inte direkt. Han menar att han vill prata med rektor först och få klartecken. Han säger även att han aldrig varit med om att någon har frågat.

Kvinna A menar att anteckningarna är hemliga och skulle inte lämna ut dem. Hon menar däremot att hon får lämna ut dem om en elev skall byta skola för då skall alla papper följa med.

Kvinna B säger att det är svårt att föra en IUP i ett kursutformat gymnasium. Det skulle bli för mycket jobb med att läsa vad lärare tidigare har skrivit om en elev.

Kvinna D understyrker att anteckningarna är offentliga och vill inte att de skall försvinna till obehöriga. Därför menar hon att det är bättre att inte skriva så mycket.

När det gäller elevernas totala lärande så skriver jag nästan inget.⁹²

Man E säger att han lämnar ut sina anteckningar om någon kräver det inte annars. Han menar dock att han skulle få skriva om dem lite eftersom han skriver så bara han förstår. Han har ett eget ”språk” som blir rörigt för någon annan att läsa.

Man D menar dessutom att fler kommer att söka till friskola därför att de inte behöver skriva någon IUP. Friskolor är inga myndigheter och lyder därför inte under offentlighetsprincipen.

⁹² Citat Kvinna D, fråga 1.

7. Diskussion

I följande avsnitt behandlas det som framkommit i resultatdelen, utifrån skolverkets styrdokument och relevant litteratur. Frågeställningarna avhandlas i samma ordning som i resultatdelen. Avsnittet avslutas med en slutdiskussion kring resultatet och en kritisk diskussion kring undersökningens utförande.

7.1 På vilket sätt fungerar IUP som grund för kvalitetsarbete?

Som pedagogisk ledare för skolan och som chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de riksgiltiga målen. Rektorn ansvarar för att lokal arbetsplan upprättas samt för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de riksgiltiga målen, målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen.⁹³

Intervjuanderna uppger att rektorerna inte har någon direkt insyn i hur undervisningen utformas. Sporadiska besök under lektioner upplevs inte leda till något förutom möjligen att användas som underlag för lönesättning vid medarbetarsamtal. Ingen av intervjuanderna uppger att rektorn samlar in uppgifter om eleverna. Det kan tolkas som att bristen på utbildning kring IUP även existerar hos rektorerna. I skolverkets allmänna råd angående IUP uppges att IUP skall användas som underlag vid utvärdering av skolans verksamhet som i sin tur skall användas som underlag vid kvalitetsredovisning.

Den samlade och systematiserade kunskap som skolan får om varje elevs utveckling, utgör underlag för lärarens och arbetslagets planering. Den ger också skolan möjlighet att samlat se över och analysera sin verksamhet och synliggöra vilka behov av utveckling som finns på såväl grupp-, ämnes- som skolnivå. På så sätt blir dokumentationen en betydelsefull del i skolans ständigt pågående kvalitetsarbete. Den kan även ge huvudmannen viktig information om vilka behov av utvecklingsinsatser som finns och därigenom ge underlag för bl.a. resursfördelning och kompetensutveckling.⁹⁴

De intervjuander som uppger att de skriver IUP, dokumenterar inte elevens utveckling och lärande utöver betygsresultat. Man B uppger att han ber sina elever skapa ett eget dokument där de fyller i varför de valt skolan och vilket yrke de tänkt sig efter gymnasiet. Dokumentet följs sedan upp under kommande utvecklingssamtal. Eleverna studerar dock inte läro- och kursplansmålen och har därför inte möjlighet att ta ställning till och reflektera över hur deras lärande och utveckling förhåller sig till dessa mål. En reflektion som betonas av John Dewey som en viktig del av lärprocessen.⁹⁵ Således har inte heller rektor möjlighet att bedöma kvaliteten i skolans verksamhet utifrån de IUPs som skrivs, något som även försvåras av det faktum att rektorerna inte förefaller samla in och granska några utvecklingsplaner.

Tre av intervjuanderna påpekar att rektor låter dem utforma undervisningen utan inblandning, men att rektorn är noga med att hålla sig underrättad angående elevernas välmående. Om en elev har problem griper rektor omgående in. En lärare som inte utför sitt arbete på ett önskvärt sätt uppges bli kortvarig på skolan.

⁹³ Utbildningsdepartementet 1994, ”2.6.Rektors ansvar” i *Lpf 94*.

⁹⁴ Skolverket 2005, s. 11-12.

⁹⁵ Sundgren 2005, s. 89.

Ett flertal av intervjuanderna uttrycker viss frustration inför rektors okunskap i deras respektive ämnen. Rektorerna uppges oförmögna att ge någon som helst input till lärarna efter att de besökt deras lektioner. Syftet med besöken är oklart. Huruvida rektorerna är kompetenta att bedöma kvaliteten i undervisningen kan ifrågasättas. En sådan inkompetens skulle i förlängningen leda till svårigheter med att utföra ett relevant kvalitetsarbete.

Kvinna A uppger att rektor får direktiv om att arbetslagen skall arbeta ämnesövergripande och dylikt. Huruvida rektor rapporterar till någon gällande huruvida direktiven följs är däremot oklart. Rektor uppges veta vilka projekt och ämnesövergripande arbeten lärarna utför, vilket förefaller vara lönegrundande. Huruvida projekten följs upp, rapporteras vidare eller har stöd hos de verksamma pedagogerna är oklart.

Det torde ligga i rektors intresse att veta vad som försiggår i verksamheten. Även lärarna borde ha intresse av att kontinuerligt utvärdera sitt arbete. IUP fungerar som ett verktyg vid en sådan utvärdering. Eleverna hamnar i ett dilemma då det gäller att utvärdera en lärares arbete i förhållande till elevens sätt att lära. Om eleven ber sin mentor ingripa gentemot en annan verksam lärare finns dessutom risken att det uppstår missförstånd. IUP visar om problemet gäller en enskild elev och dennas relation till en lärare, eller om problemet är större än så.

I varje mänskligt möte bär vi något av den andra människans möjligheter i våra händer. Vi ser det som ett etiskt krav att vara varsam om andra människors livskvalitet, oberoende av hur mycket eller hur litet av personens liv som har överlåtits i vårt förtroende. Lärare har elevernas liv i sina händer. Detta är en konsekvens av lärarens professionella uppdrag, och blir därmed än mer ansvarsfullt, eftersom eleverna är skyldiga att gå i skolan. Det finns därför inget skäl att ta lätt på lärarens rätt och skyldighet att ingripa för att skydda elevernas rättigheter.⁹⁶

Denna skyldighet sträcker sig även till rektor, som ytterst ansvarig för verksamheten. Genom IUP kan elever indirekt påverka sin studiesituation, då den sammantagna bilden av alla IUP på skolan, kan indikera vissa tendenser. Elever bör ges tillfälle att bedöma om undervisning, särskilt stöd och åtgärder tillåter dem att lära på det sätt som passar dem bäst.

En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.⁹⁷

Då intervjuer med rektorer inte ingår i undersökningen bör man vara försiktig med att dra för stora slutsatser angående deras arbetssätt. Det faktum att intervjuanderna inte vet något om hur deras chefer arbetar, måste trots allt ändå ses som ett problem. Dessutom verkar inte rektorerna ha någon insyn i hur den arbetsplats de skall styra fungerar. Sammantaget bidrar det till en känsla av misstro hos intervjuanderna gentemot rektorerna. Tre av intervjuanderna uppskattar sin frihet, men bristen på styrning bör nog åtgärdas. Frihet under ansvar är kanske en fungerande princip, men rektorerna borde ändå visa intresse för det arbete lärarna utför. Det är också viktigt för kvalitetsredovisningen.

⁹⁶ Colnerud, Gunnel och Kjell Granström, *Respekt för läraryrket*, (Stockholm 2002). Citat s. 173

⁹⁷ Utbildningsdepartementet 1994, "1.1 En likvärdig utbildning" i *Lpf 94*.

En fungerande IUP skulle även kunna ge lärarna god insikt i hur deras egen undervisning fungerar i förhållande till hur eleverna lär och arbetar bäst och på så vis garantera en viss kvalitet i lärarnas eget arbete.

7.2 På vilket sätt fyller IUP en funktion gällande utvärdering av elevers lärande och den pedagogiska verksamheten?

Ingen av de intervjuander som var delaktiga i studien använde sig av en regelrätt IUP. Eftersom de flesta ändå använde sig av utvärdering så baseras diskussionen på detta. Även om ingen använde sig av IUP så kan man se till aspekten utvärdering eftersom det skulle kunna vara en del av IUP. Flertalet intervjuander i intervjun ansåg att utvärdering var ett viktigt inslag i skolan och deras undervisning. I slutet av diskussionen angående denna fråga har fokus lagts på hur lärarna skulle kunna dra nytta av sina utvärderingar i ett större perspektiv. Nämligen i användandet av en IUP och då även se fördelarna med detta i sin egen undervisning.

Vad har utvärdering för relevans när det gäller elevers lärande? För att en lärare skall kunna tillgodose sina elevers behov så måste eleverna få en inblick i vad som väntas av dem. För att undervisningen skall fungera så är tydlighet hos läraren ett måste. Eleverna måste själva kunna berätta för läraren vad som förväntas av dem och kursen. För att lärandet även skall bli optimalt behöver eleverna själva känna att de är delaktiga i verksamheten och får tillfälle att påverka. Vad har lärarna för ram att utveckla sitt arbete inom? Läraren måste se till att uppnå läroplanens mål när det gäller ansvar. Det hjälper då inte att ha utvärderingar i kursens slut utan det krävs ett långvarigt och målmedvetet arbete.⁹⁸ Gymnasiet är en frivillig skolform men alla ungdomar skall ha rätt att gå så det krävs att lärarna lägger undervisningen så att alla elever har en chans att nå målen. Lärarna måste då kunna utvärdera sitt arbete så att de flesta elever blir nöjda och kunna ändra sina arbetsformer om det brister. Läraren behöver ta in olika arbetsformer så som projektarbete, temastudier och koncentrationsläsning. Det är viktigt att variera undervisningen så att alla elevers behov tillfredställs. Utvärdering av arbetet är ett sätt att se hur verksamheten behöver utvecklas.⁹⁹

Skolan ska sträva mot att varje elev aktivt utövar inflytande över sin utbildning och stärker sin tilltro till *den* egna förmågan att själv och tillsammans med andra ta initiativ, ta ansvar och påverka sina villkor.¹⁰⁰

I resultatdelen redovisades att det kunde vara ett problem att använda IUP i ett kursutformat gymnasium. På vilket sätt skulle det kunna bli ett hinder? I ett kursutformat gymnasium så får eleverna mer inflytande än tidigare. Det gäller för eleverna att själva bestämma över vilka kurser de vill läsa. Detta ger eleverna betydligt större makt än tidigare. Det ger även lärarna skyldighet att låta eleverna påverka. Inte bara genom att välja kurs utan även i kursen. Då skall lärarna göra eleverna delaktiga i undervisningens innehåll och upplägg.¹⁰¹ Skulle det inte underlätta för läraren att få med sig eleverna på "sin" sida? För att skapa engagemang måste läraren vilja att eleverna är delaktiga. Känner eleverna att läraren öppnar för dem att komma

⁹⁸ Johansson Håkan. "Elevinflytande och arbetet med mål och betygskriterier" Skolverket. *Att bedöma eller döma*. (Stockholm 2002), ss. 141-152 s. 141-145.

⁹⁹ Matsson, Ingrid och Gunnel Svensson "En ny gymnasieskola – reformer och utvecklingsbehov" i Torsten Madsén(red) *Lärares lärande*. (Lund 1994) ss. 237-249 s. 242-245.

¹⁰⁰ Utbildningsdepartementet 1994, "2.3 Elevernas ansvar och inflytande" i *Lpf 94*.

¹⁰¹ Matsson, Ingrid och Gunnel Svensson 1994, ss. 237-249 s. 237- 241.

in så blir eleverna mer motiverade till studierna och uppnår på så sätt högre resultat. Problemet kan vara att lärarna är rädda för att få kritik av eleverna och visar därför att det inte är välkomnat, då blir betingelsen hos eleverna att inte komma med synpunkter. Det som gör en undervisningssituation lyckad är om samspelet mellan läraren och eleverna fungerar. Om läraren tydligt gjort klart för eleverna vad som förväntas av dem gynnas samspelet ytterligare.¹⁰²

Hur skulle då IUP kunna underlätta undervisningen för lärarna? Utvärdering av elevens lärande kan göras både långsiktigt och kortsiktigt. För att se var eleven ligger till i förhållande till målen så skall läraren utifrån det skriva IUP. Den skall utgå ifrån elevens befintliga ställe när utvecklingsplanen skrivs. För att kunna stimulera eleven till fortsatt utveckling så måste läraren hjälpa eleven att se sitt eget lärande. Även om det på gymnasiet är kursutformat borde detta inte vara något problem då det bör finnas kortsiktiga och långsiktiga mål. De kortsiktiga målen skulle kunna ligga inom kurser medan de långsiktiga blir mer inriktade på det allmänna lärandet. Skolan är skyldig att hjälpa eleven att uppnå de utsatta kursmålen och övergripande mål i läroplanen.¹⁰³

Genom att utvärdera sitt arbete med hjälp av IUP skulle lärarna lättare kunna bidra till att hjälpa eleverna med att variera sin undervisning. Detta för att så många elever som möjligt skall kunna tillgodose sig undervisningen på bästa sätt. Ett ytterligare steg i detta skulle kunna vara att utreda hur eleven lär sig. Då skulle läraren lätt kunna se vilken typ av elever som finns i gruppen. Det som lärare bör tänka på vid upplägget av lektionerna är att utgångspunkten skall vara hur eleven lär sig. Det som lärare utgår ifrån mestadels är hur han eller hon själv lär sig. Det finns olika grupper av lärande kategorier som inte behöver nämnas vidare men som kan vara att beakta vid planerandet av sin undervisning.¹⁰⁴

7.3 På vilket sätt har vårdnadshavare insyn i elevers lärandeprocess?

Enligt skolverket skall IUP utformas under utvecklingssamtalet och vara en sorts kontrakt eller överenskommelse mellan vårdnadshavare, elev och lärare. Då intervjuanderna uppger att vårdnadshavare erbjuds delta i utvecklingssamtal, men att de flesta vårdnadshavare inte har möjlighet att komma till skolan dagtid, uteblir en av parterna från samtalet. Vårdnadshavaren har i dessa fall inte någon direkt påverkan på vad som tas upp på utvecklingssamtalet eller på utformandet av IUP och har därmed begränsad möjlighet att inhämta information om elevens studiegång. Det händer därför med största sannolikhet att vårdnadshavaren inte blir informerad om det uppstått problem i elevens studiesituation förrän det är dags för betygsättning.

Samtliga respondenter uppger att kontakten med vårdnadshavare är ytterst sparsam. Det resulterar i att IUP inte kan fungera som det är tänkt. Kanske borde IUP därför inte utformas på samma sätt på gymnasiet som på grundskolan? Kanske räcker det att vårdnadshavare kontaktas då, förutsatt att eleven inte är myndig, eleven studiesituation nått eller är på väg att nå ett kritiskt läge, som i förlängningen innebär att eleven riskerar att bli underkänd i ämnen

¹⁰² Dysthe, Olga. 1996. s. 238- 241.

¹⁰³ Skolverket 2005, s. 14- 15.

¹⁰⁴ Honey, Peter. *Lärstilar*. (Lund 2006), s 29- 31.

och de åtgärder som satts in inte gett resultat. Vårdnadshavares uteblivna deltagande vid utvecklingssamtal bör inte användas som skäl till att inte upprätta en IUP.

Betygen förutsätter t.ex. att grunden för bedömningen i samband med betygsättningen formuleras och diskuteras. Vidare ställer utvecklingssamtalen krav på förmåga och vilja att med föräldrar och elever bedöma och samtala om den enskilde elevens situation i förhållande till grundskolans syften – inte minst diskutera hur man från skolans sida kan skapa förutsättningar för den enskilde elevens utveckling samt eventuellt också involvera föräldrarna i detta arbete.¹⁰⁵

Lärarna måste alltså vara öppna för att inkludera vårdnadshavare i arbetet med att säkra att eleven studerar utifrån sina bästa förutsättningar. Förutom utvecklingssamtal, erbjuds vårdnadshavare även att delta vid de föräldramöten som hålls vid inledningen av årskurs ett. Vid föräldramöten informeras vårdnadshavare om hur skolan arbetar och lärarna introduceras. Sådana möten har dock ingen påverkan på IUP.

Intervjuanderna anser att deras elever bör bemötas och betraktas som vuxna. Eleverna får i många fall själva välja om dem vill att deras vårdnadshavare skall ha insyn i deras studiesituation. Åsikten att eleverna inte bör tvingas att ha någon relation med deras vårdnadshavare motsägs något av intervjuandernas svar att föräldrar kan fungera som stöd för eleverna, se till att eleverna gör läxor och närvarar vid undervisningen.

Intervjuanderna menar att eleverna inte vill att föräldrarna kontaktas. Kvinna F påpekar att vårdnadshavarna kontaktas om elevens frånvaro är så hög att CSN-bidraget riskerar att påverkas. Flertalet respondenter kontaktar vårdnadshavare då elever har hög frånvaro, åtminstone tills eleven är myndig. Påverkan på familjens totalekonomi uppges vara huvudorsaken till detta.

Sammanfattningsvis visar resultatet av undersökningen att vårdnadshavare har väldigt liten insyn i elevens lärandeprocess. Denna brist på insyn verkar delvis vara självförvållad, delvis orsakad av yttre omständigheter såsom det faktum att utvecklingssamtal hålls vid en sådan tidpunkt på dygnet att det förhindrar vårdnadshavare att delta. IUP används inte på tänkt sätt i skolverksamheten. Vårdnadshavare kan således inte ta del av de mål och ansträngningar som eleven ställs inför i skolan. Den information vårdnadshavare tar del av gäller främst betyg och vad som anses som onormalt hög frånvaro.

7.4 På vilket sätt är IUP ett långsiktigt stöd för elevers utveckling?

Intervjuandernas svar angående huruvida de mottar någon information om eleverna från överlämnande gymnasieskola eller högstadium, visar att de anser att rutinerna är bristfälliga. Kvinna D uttrycker en viss frustration över bristen på information och skolans rutiner. Hon menar att det faktum att hon inte vet när en ny elev kommer till hennes kurs är ett hinder för hennes planering och för bedömningen av klassens sammansättning.

¹⁰⁵ Carlgren, Ingrid. "Vad har hänt med läraryrket?" i Anna Forssell (Red.), *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), ss. 258-285. Citat s. 259-260.

Det faktum att gymnasiet är kursutformat upplevs som en försvårande omständighet då det gäller användandet av en fungerande IUP. Det kan tolkas som att det beror på en missuppfattning angående vad IUP egentligen innebär. Det kan även tolkas som att IUP borde utformas på ett annat sätt på gymnasiet än på grundskolan. Enligt gymnasieförordningen skall alla elever på gymnasiet ha en individuell studieplan.

Idag finns ett lagstiftat krav på individuella studieplaner enbart för de frivilliga skolformerna. Där anges att det för varje elev skall upprättas en individuell studieplan som skall innehålla uppgifter om elevens studieväg och om de val av kurser eleven gjort.¹⁰⁶

Kanske borde IUP på gymnasiet vara en sådan studieplan, snarare än en utvecklingsplan, för mål gällande elevens sociala utveckling. Genom att mål och krav är tydligt redovisade kan eleven hållas motiverad under alla tre gymnasieåren.

Om skolan och eleverna ska ha möjlighet att arbeta mot ovanstående mål [läroplanens] förutsätts det att eleven får en kontinuerlig handledning för att på djupet lära känna och läroplanens och kursplanernas mål. Eleverna måste därför i förväg kunna formulera vilken typ av kunskaper som krävs för att ett mål skall vara uppnått. De måste också förstå vilka metoder och arbetssätt som leder fram till ett mål. Omfattningen av den här handledningen varierar helt naturligt mellan olika elever och avgörs av faktorer som elevens vilja och förmåga att lära.¹⁰⁷

Utvecklingssamtalet skulle i så fall syfta till att lärare och elev - och om intresse finns, föräldrarna - går igenom elevens studieplan och hur väl eleven uppfyller kursplanernas och läroplanens mål. Mentorn får fungera som studieguide och handleda eleven under gymnasieperioden. Intervjuandernas argument att eleverna är vuxna nog att själva ta ansvar för sina studier innebär inte att de inte är i behov av stöd i sin utveckling. Att förutsätta att man klarar av den stora förändring det innebär i studiesituationen och bemötandet av lärare utan stöd i den processen är kanske att ta för mycket för givet. Även att förutsätta att elever inte vill ha ett sådant stöd är måhända orättvist.

Alltför ofta tar lärarna för lättvindigt på vad eleverna behöver av instruktion och övning för att kunna sätta upp mål för sitt eget arbete och planlägga ett projekt i grupp, ge respons till kamrater eller urval till mappen som ska utvärderas. Jag tror t.ex. att när så många elever är frustrerade över grupparbeten och föredrar att arbeta ensamma, har det ofta sin orsak i att de inte är systematiskt tränade i ett sådant arbetssätt, med allt det innebär av rutiner och strategier för att tackla de svårigheter som vi vet att grupperna kommer att möta.¹⁰⁸

Brist på information och riktlinjer från ledningen angående IUP, förefaller skapa en känsla av uppgivenhet hos intervjuanderna. Sex av intervjuanderna hänvisar till ett förtryckt formulär där de ombeds skriva in uppgifter om eleverna, men formuläret anses bristfälligt och vissa av lärarna uttrycker en viss oro inför att skriva ner något om en elev i ett dokument som sedan kan komma att bli offentligt.

Ingen av intervjuanderna har fått någon utbildning kring IUP. Med hjälp av bättre utbildning i ämnet torde den osäkerhet och ovilja lärarna känner inför att skriva en IUP avhjälpas.

¹⁰⁶ Regeringskansliet. *Elevens framgång - skolans ansvar*. (Ds 2001:19). 2001.

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/2794> (2007-05-19)

¹⁰⁷ Johansson, Håkan. "Elevinflytande och arbetet med mål och betygsriterier" Skolverket, *Att bedöma eller döma*. (Stockholm 2002), ss. 141-152. Citat s. 141.

¹⁰⁸ Dysthe, Olga. "Om förhållandet mellan individ och grupp i portföljprocessen" Skolverket, *Att bedöma eller döma*. (Stockholm 2002), ss. 91-108. Citat s. 103.

Gemensamma rutiner för hur man arbetar med dokumentation av elevers lärande och utveckling behöver upprättas. Ett beslut har tagits centralt i Göteborgs Kommun om att IUP skall användas även på gymnasiet. Det förefaller dock finnas ett stort glapp i kommunikationen mellan kommun, rektorer och lärare. Vid införandet av IUP på gymnasiet, borde de verksamma lärarna och rektorerna ha fått fortbildning i ämnet. Det faktum att arbetet med IUP inte fungerar torde således inte vara någon överraskning. IUP har inte heller något stöd hos intervjuanderna. De hävdar att arbetssättet innebär mycket arbete för ett obefintligt resultat. En gemensam rutin och form för IUP skulle troligen underlätta. Inom den nya lärarutbildningen ingår utbildning kring IUP, vilket torde ge resultat i skolverksamheten tids nog.

Om vi skall kunna utveckla en skola som alla lämnar med bibehållen lust att lära, måste kraven på livslångt lärande först och främst gälla lärarna. Även skolan måste bli genuint lärande organisation – för både elever och lärare. Skolverksamheten kan bara utvecklas genom att lärarna blir mera kompetenta i sitt arbete, så att de kan leva upp till de nya kraven. Det finns därför all anledning av kritiskt granska de hittillsvarande erfarenheterna av lärarfortbildning.¹⁰⁹

Fem av intervjuanderna uttrycker en ovilja mot att få bakgrundsinformation om eleverna då de kommer från högstadiet till gymnasiet. De upplever en oro över att skapa sig förutfattade meningar om eleverna och Man E menar att eleverna borde få möjlighet att börja på gymnasiet utan att läraren vet något om dem i förväg. Kanske upplever de att de skulle få svårigheter att uppnå läroplanens mål om att ge eleverna en rättvis behandling och utbildning. Däremot önskas bättre information då eleverna kommer från ett annat gymnasium till intervjuandernas kurser eller klasser.

Då grundskolans obligatoriska IUP enligt intervjuanderna inte medföljer till gymnasiet, går man miste om den kontinuitet som krävs för att synliggöra elevens utveckling även på gymnasiet. Det är viktigt att eleverna vet vilka mål de skall nå för att de skall kunna planera sin väg dit och bedöma de insatser som krävs av dem för att nå målen.

Skolan, och högskolan, ger ett relativt litet utrymme för självständigt tänkande och handlande. Bara i begränsad utsträckning får elever och studenter möjlighet att formulera egna problem och söka vägar för att lösa dem. Än mindre får de möjlighet att formulera mål för sitt handlande, bedöma handlingars utfall och reflektera över hur de skulle kunna utföras annorlunda för att bättre svara mot målen.¹¹⁰

En viktig invändning från Man E, angående IUP som medföljande dokument, är att eleverna borde få en chans till en ny start då de kommer till gymnasiet. Elever kontrolleras allt mer i skolan och på vissa skolor läggs deras närvaro och studieresultat ut på Internet så att föräldrar kan ha ständig insyn i elevens studiesituation. Kanske borde eleverna få slippa förutfattade meningar när de kommer till en ny skola. Den oro som över att IUP skulle bidra till en orättvis behandling av eleverna kan bero på okunskap kring vad IUP skall innehålla och hur den skall vara utformad.

Bedömningarna av elevens lärande och resultat ska vara sakliga och grunda sig på dokumentation och analys av var eleven befinner sig i relation till läroplanens och kursplanernas mål, liksom till de delmål som satts vid tidigare utvecklingssamtal. De ska inte innehålla värderingar av elevens personliga egenskaper.¹¹¹

¹⁰⁹ Madsén 1994, s. 22.

¹¹⁰ Sundgren 2005, s. 98.

¹¹¹ Skolverket 2005, s. 11.

Den information intervjuanderna uppger att de får om eleverna är sekretessbelagda uppgifter som rör handikapp, hemsituation, ätstörningar och om eleven utsatts för mobbing. Sådana uppgifter skall dock inte finnas med i en IUP. "En individuell utvecklingsplan är allmän handling. Den ska inte innehålla uppgifter av integritetskänslig karaktär".¹¹²

7.5 Progressivism och IUP

Enligt Deweys progressiva pedagogik skall elever inte gå i skolan enbart för att lära sig faktakunskaper. Vad som anses vara fakta under en viss tid kan komma att förändras genom ett paradigmskifte och samhällets snabba utveckling kan leda till att det man lärt sig i skolan blir alltmer irrelevant i framtiden. Således bör skolan förbereda elever för dessa samhällsomvälvningar genom att ge eleverna en sorts praktiska verktyg för inläring och sökande efter kunskap. På så vis kan de bibehålla och upprätthålla det livslånga lärande som betonas i 1994 års läroplan, utan att behöva återvända till skolan senare i livet;

Skolan skall förmedla sådana mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver. Eleverna skall också kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig.¹¹³

IUP är ett verktyg till för att åskådliggöra den enskilda elevens lärande och utveckling. Eleven skall med hjälp av en IUP lära sig att sätta upp mål, planera för hur målet nås och följa upp det egna lärandet på väg mot målet. Eleven förutsätts därmed kunna använda sig av liknande metod för att även i framtiden, vid avslutade studier, inhämta och åskådliggöra kunskaper och lärande och egen utveckling. Studiesättet leder till en ökad individualisering, men innebär också att elever lär sig samarbeta och utbyta erfarenheter och kunskap. IUP hjälper eleven att i gruppssammanhang urskilja och värdera den egna insatsen.

Med hjälp av IUP går man mot en pedagogik mer inspirerad av Dewey, och bort från förmedlingspedagogiken. Dewey betonar också vikten av att ha tydligt uppsatta mål för sina studier. "Liksom flera andra filosofer och samhällsvetare ser Dewey människans förmåga till avsiktlig och planerad handling i syfte att förverkliga uppställda mål som något av det mest centrala i mänsklig aktivitet".¹¹⁴

Undersökningen visar att IUP inte fungerar som ett långsiktigt stöd för eleverna på de gymnasier som undersökts. Lärarna har inte fått någon utbildning i IUP och vet inte vilka uppgifter som skall finnas i utvecklingsplanerna. Ingen information angående elevernas lärande och utveckling vidarebefordras från högstadiet till gymnasiet och den information mottagande skola får från överlämnande gymnasium då elever byter skola är oerhört bristfällig. Endast uppgifter rörande dyslexi, handikapp personliga problem meddelas undervisande lärare av rektor eller elevvårdsteam. Den sammantagna bilden av intervjuandernas svar visar att en rejäl satsning krävs för att fortbilda de verksamma lärarna,

¹¹² Skolverket 2005, s. 17.

¹¹³ Utbildningsdepartementet 1994, "1.2 Gemensamma uppgifter för de frivilliga skolformerna – skolans huvuduppgifter" i *Lpf 94*.

¹¹⁴ Sundgren 2005, s. 88.

om beslutet att använda IUP på gymnasiet skall stå fast. Gemensamma rutiner för dokumentation behöver införas.

7.6 På vilket sätt hanteras IUP som en allmän handling?

Det som framkom i resultatet som bör tas upp till diskussion är intervjuandernas vetskap eller ovetskap angående vad som får skrivas och vad som är offentligt. En sak som var genomgående i intervjuvaren var att intervjuanderna skrev så lite som möjligt om sina elever. Anledningen var från något håll att det är offentligt och därför inte bör skrivas mycket. Då ställs frågan vad lärarna har tänkt att skriva om eleverna som inte kan lämnas ut.

Syftet med IUP är att vara en positiv utvecklingsplan där elevens starka sidor skall stärkas. Den får inte innehålla några uppgifter som kan vara känsliga för eleven.¹¹⁵ Hur kan då lärarna vara rädda för att skriva något? Det råder skilda meningar vid redovisningen av intervjuerna när det gäller just om IUP är offentlig eller ej. Det står tydligt i Skolverkets allmänna råd att ”den individuella utvecklingsplanen är en allmän handling.”¹¹⁶

Hur kan då intervjuanderna ha så olika åsikter om detta? Endast en hade vetskap om att det är en offentlig handling. En annan respondent svarade att han vid konsulterande av rektor skulle lämna ut sin. Det står i Lpf 94 angående rektors roll att han eller hon har som ansvar att kompetensutveckla sin personal så att de kan utföra sina arbetsuppgifter på ett professionellt sätt.¹¹⁷

Om lärarnas kunskaper i skolan är för dåliga angående IUP och allmänt om vad i skolan som är offentligt så bör det finnas någon fortbildning som kan hjälpa till. I nya lärarprogrammet försöker man att få in offentlighet och sekretess och lärdom kring de bägge vilket förhoppningsvis gör så att det blir bättre på skolorna i framtiden angående ämnet. När det gäller fortbildning i skolorna så finns det bra alternativ för detta. Under de utförda intervjuerna så hade inte många lärare fått någon information angående IUP. Vissa lärare svarade att de kanske fått information men att de inte lyssnat ordentligt.

Formell utbildning så som utbildningsdagar och temadagar för lärarna är inte alltid det tillfälle då man lär sig bäst. Den fortbildning lärarna får under dagarna i skolan, i samspelet med andra lärare och i undervisningssituationer är ofta mer givande. När man reflekterar över sina egna erfarenheter och samtidigt tar in ny information i sin egen organisation gör att mycket ny information tillgodogörs. Lärarna delar med sig av sina erfarenheter och får på så sätt nya kunskaper av andra lärare.¹¹⁸ Om skolorna hittade en bra mall för utbyte av kunskaper mellan lärare så kanske detta skulle vara ett bättre sätt för än att ha traditionella studiedagar?

En av intervjuanderna menar att det blir skillnad mellan friskolor och kommunala skolor när det gäller IUP. Han tror att fler elever kan vilja gå på friskolor eftersom ingen IUP behöver skrivas där. Om friskolor använder sig av IUP så finns inget krav på att den skall vara

¹¹⁵ Skolverket 2005, s. 14- 15.

¹¹⁶ Skolverket 2005, s. 15.

¹¹⁷ Utbildningsdepartementet 1994, ”2.6 Rektors ansvar” i *Lpf 94*.

¹¹⁸ Alexandersson, Mikael ”Fördjupad reflektion bland lärare – för ökat lärande” i Torsten Madsén (red) 1994, ss. 157-171 s. 157- 160.

offentlig. Friskolor behöver inte lämna ut dokument i den utsträckning som kommunala skolor är tvingade till.¹¹⁹

7.7 Slutsats

Det har beslutats i Göteborgs kommun att alla kommunala gymnasier skall använda sig av IUP. Undersökningen har visat att lärare överlag inte använder IUP. Det råder stora brister i både kunskap om och användande av IUP.

Enligt skolverkets råd angående IUP skall denna dokumentation vara en betydelsefull del av skolans kvalitetsarbete. Då undersökningen visat att IUP inte används på avsett sätt i verksamheten kan den inte heller ligga till grund för något kvalitetsarbete. Om IUP existerat i sin rätta form, kunde den ha gett viktig information till huvudmannen, angående behov för kompetensutveckling och resursfördelning. Bristen på rutiner och utbildning inom IUP bör åtgärdas. Det är en uppgift som rektor, som ytterst ansvarig, bör ta itu med.

Utbildning och fortbildning gällande offentlighetsprincipen saknas. Intervjuanderna har olika mycket kunskap om offentliga handlingar. Endast en av elva nämner IUP som offentlig handling. De som utan vidare kan lämna ut anteckningar om elever gör det för att de inte skriver något i sina papper. Undersökningen visar att stora resurser bör sättas in i form av fortbildning inom offentlighetsprincipen. Den visar även att tydligare information om skillnaden mellan IUP och åtgärdsprogram är nödvändig eftersom intervjuanderna inte visste skillnaden.

En del av lösningen gällande fortbildning kan vara att lärare lär av varandra. Det borde finnas ett bättre utbyte mellan lärares kunskapsbaser. Ett samarbete mellan lärare skulle även främja eleverna om lärarna hjälptes åt att utvärdera verksamheten och undervisningen. Den utvärdering som utförs av enskilda lärare följs inte upp och leder inte till någon förändring. Utvärderingarna är till för lärarna och deras utveckling.

Rektorns roll som pedagogisk ledare är nedtonad i samtliga fall. De lektionsbesök som utförs följs inte upp och rektor har ingen insyn i individuella lärares planering. Flera intervjuander påpekar att rektor inte har kunskap i deras ämnen och därför inte kan ge någon respons. Samtliga intervjuander anser att den individuella friheten inom yrket är bra. Brist på styrning inom verksamheten leder dock till stora problem med kommunikationen mellan huvudman, rektor och lärare. Rektor bör sätta sig in i verksamheten och kommunicera bättre med lärarna. Det är anmärkningsvärt att lärare och rektorer inte vet mer om varandras arbete och respektive roller i verksamheten.

En aspekt som inte tagits med i undersökningen är kommunens roll i användandet av IUP på skolorna. Även om rektor på skolorna bör informera och utbilda lärarna ligger ett ansvar på kommunen att informera rektor om förändringar som skall ske.

Vårdnadshavare deltar i de flesta fall inte i utvecklingssamtalen. De kan således inte bidra till upprättandet av IUP. Utredningen visar att IUP borde utformas annorlunda på gymnasiet än

¹¹⁹ Skolverket 2005, s. 15.

på grundskolan. Kanske borde vårdnadshavares deltagande i upprättandet av IUP vara ett mer frivilligt inslag på gymnasiet. Istället borde läraren och eleven utforma en IUP och utvecklingssamtalet fungera som ett forum för de två parterna att diskutera handledningen kring elevens utveckling. Däremot bör vårdnadshavare ha insyn i enskilda elevers utveckling och studier. Kontakten mellan vårdnadshavare och skola bör inte upphöra. Det faktum att vårdnadshavare inte deltar i arbetet kring IUP får inte användas som skäl till att inte upprätta en fungerande utvecklingsplan. Hänsyn till elevens önskemål då den blivit myndig skall skolan självklart vara lyhörd för.

Undersökningen visar att IUP inte fungerar som ett långsiktigt stöd för eleven. Vid övergången från högstadium till gymnasium, mottar inte gymnasiet någon IUP från högstadiet. Detsamma gäller för de elever som byter gymnasium. Den information som medföljer till mottagande skola, berör främst svårare fysiska och psykiska problem som påverkar elevens studier, det vill säga sådana uppgifter som främst hör hemma i ett åtgärdsprogram. Undersökningen berör inte huruvida det brister i dokumentationen på grundskolan. Däremot skriver ingen av intervjuanderna en regelrätt IUP, även om några hänvisar till ett dokument benämnt "IUP" som de skall fylla i. Rutinerna kring upprättandet av IUP och kring överlämnandet av IUP från en skola till en annan bör åtgärdas genom fortbildning och genom samarbete lärare emellan. En slutsats som måste dras i frågan är att lärare verkar ha en något tvetydig bild av elevernas kapacitet till ansvarstagande. Eleverna förväntas kunna ta ansvar för sina studier helt på egen hand då de börjar på gymnasiet. Studierna på gymnasiet är avgörande för deras framtida möjligheter. Det gäller särskilt om komvux, som planerat, försvinner. Elevers betyg, val av kurser och utvecklande av förståelse och färdigheter är av stor vikt för elevens framtidsutsikter på arbetsmarknaden och vid fortsatta studier. IUP bör användas som en kartläggning av elevens studier och förhållande till uppnående- och strävansmål. Den skall kontinuerligt utvärderas och korrigeras. Att eleven blir myndig betyder inte att allt stöd bör dras in. IUP skall användas som en studieguide och lärare eller mentorer som stödjande handledare. Kanske bör även studievägledare involveras i arbetet. Genom kontinuitet i hanterandet av IUP kan ett mönster anas angående elevens starkare och, måhända, svagare sidor. Det innebär att stöd kan sättas in där det behövs och ytterligare satsningar kan göras i de ämnen eleven är stark i. Elever bör alltså inte kastas handlost in i ett nytt system utan tillräckligt stöd. Vygotskijs tankar, snarare än Piagets, bör vara rådande.

Sammanfattningsvis påvisar undersökningen problematiken med att applicera ett dokument utformat för grundskolan på gymnasiet. Undersökningen belyser även att användandet av IUP inte heller är utbrett på gymnasiet. Kunskapen om IUP bland lärare är bristfällig och för användandet av en fungerande IUP krävs fortbildning.

Något som framkommit av undersökningen är att trots att inte lärarna använder IUP finns det andra liknande rutiner som fungerar. Det system som fungerar på skolan med betygscheckar, utvecklingssamtal och handledarträffar kanske är lika bra som IUP?

Det bör påpekas att aspekter som kön, ålder, yrkeserfarenhet och undervisningsämnen inte gav någon märkbar inverkan på resultatet.

Vi tyckte att undersökningen var mycket rolig att utföra och hoppas kunna förändra inställningen till IUP bland verksamma lärare!

8. Diskussion kring undersökningens utförande

Efter avslutad undersökning kan vissa brister belysas. Undersökningen förutsatte att intervjuanderna visste vad IUP var. Intervjufrågorna utformades efter dessa premisser vilket gjorde att viss förvirring uppstod under intervjuerna. Det kunde ha undvikits genom att ge intervjuanderna bättre information om exakt vad intervjun skulle behandla. Orsaken till att intervjuanderna inte fick tillräcklig information var att författarna ville få så spontana svar som möjligt.

Vid färdigställandet av undersökningen blev vissa intervjufrågor överflödiga. Det berodde på att vissa av intervjufrågorna gav för undersökningen mer relevanta resultat. I efterhand kunde intervjuerna fokuserat mer på dessa områden för att få högre validitet.

Diskussionen hade kunnat fördjupas om uppsatsens omfång tillåtit det. Då hade undersökningen kunnat innefatta ett större antal intervjuander. En andra intervju med undersökningens intervjuander kunde ha utförts för att säkra reliabiliteten. Kanske kunde även, som ett andra steg i undersökningen, ytterligare elva intervjuander intervjuas efter sammanställandet av resultatet av den första undersökningen, för att jämföra med den första intervjuandegruppens resultat. En enkätundersökning kunde ha utförts för att säkra och utöka resultatets reliabilitet och validitet.

För en mer utförlig kartläggning kunde rektorer och kommunens representanter på utbildningsnämnden ha intervjuats. En sådan utökning kunde redogjort mer grundligt för bakgrunden till lärarnas okunskap om IUP.

Undersökningens generaliserbarhet kan ifrågasättas då en kvalitativ undersökning utförts och endast elva intervjuander ingår. Ett bortfall på fem intervjuander begränsade materialet mer än vad som ursprungligen var tänkt. Urvalsgruppens demografiska tillhörighet gav inget märkbart utslag i undersökningen. En sådan påverkan kunde blivit tydlig med ett större intervjuandunderlag.

9. Litteraturförteckning

9.1 Litteraturförteckning

Alexandersson, Mikael "Fördjupad reflektion bland lärare – för ökat lärande" i Torsten Madsén (red) 1994, ss. 157-171.

Carlgrén, Ingrid. "Vad har hänt med läraryrket?" i Anna Forssell (Red.), *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), ss. 258-285.

Colnerud, Gunnel och Kjell Granström, *Respekt för läraryrket*, (Stockholm 2002).

Dysthe, Olga. *Det flerstämmiga klassrummet*. (Lund 1996).

Dysthe, Olga. "Om förhållandet mellan individ och grupp i portföljprocessen" i Thomas Henriksson (Red.), *Att bedöma eller döma*. (Stockholm 2002), ss. 91-108.

Granberg, Otto. *Lära eller läras*. (Lund 2004).

Honey, Peter. *Lärstilar*. (Lund 2006).

Johansson, Håkan. "Elevinflytande och arbetet med mål och betygskriterier" i Thomas Henriksson (Red.), *Att bedöma eller döma*. (Stockholm 2002), ss. 141-152.

Liljequist, Kurt. "Skola och samhällsutveckling" (Lund 1999)

Linde, Göran. "Historien om en radikal omdaning." i Anna Forssell (Red.), *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), ss. 12-45.

Madsén, Torsten "Skolutveckling och lärares kompetensutveckling i ett helhetsperspektiv" i Torsten Madsén (Red.), *Lärares lärande*. (Lund 1994), ss.21-79.

Mattsson Ingrid och Gunnel Svensson "En ny gymnasieskola – reformer och utvecklingsbehov" i Torsten Madsén (Red.), *Lärares lärande*. (Lund 1994), ss 237-249.

Stukát, Staffan. *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. (Lund 2005).

Sundgren, Gunnar. "John Dewey – reformpedagog för vår tid?" i Anna Forssell (Red.), *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), ss. 78-106.

Säljö, Roger. "Föreställningar om lärande och tidsandan" i Staffan Selander (Red.) *Kobran, nallen och majjen – Tradition och förnyelse i svensk skola och skolforskning*, (Stockholm 2003), ss. 71-90.

Säljö, Roger. "L.S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär." i Anna Forssell (Red.), *Boken om pedagogerna*. (Stockholm 2005), ss. 108-132.

Wärneryd, Bo. *Att fråga - Om frågekonstruktion vid intervjuundersökningar och postenkäter*. (Stockholm 1990).

Utbildningsdepartementet. *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94*, (Västerås 2001).

Utbildningsdepartementet. *Läroplan för de frivilliga skolformerna, Lpf 94*, (Västerås 2001)

9. 2 Elektroniska källor/Internet

Justitiedepartementet. <http://www.sweden.gov.se> *Offentlighet och sekretess hos det allmänna* s 7- 13 2007- 05- 19

Myndigheten för skolutveckling. *Individuell planering och dokumentation i grundskolan*. (Dnr 2003:251) 2004.

http://www.skolutveckling.se/publikationer/sokochbestall/_pid/publdbExternal/_rp_publdbExternal_action/publicationDetails/_rp_publdbExternal_public_id/177 2007-05-19

Regeringens skrivelse. *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning - samverkan ansvar och utveckling*. (skr 1998/99:121) 1999. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/25202>

Regeringens skrivelse. *Utbildning för kunskap och jämlikhet*. (skr 2001/02:188). 2002. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/2803> 2007-05-19

Regeringskansliet. *Elevers framgång - skolans ansvar*. (Ds 2001:19) 2001. <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/2794>. 2007-05-19.

Skolverket. *Allmänna råd och kommentarer - Den Individuella Utvecklingsplanen*. (2005). www.skolverket.se/sb/d/866 2007-05-19

Sveriges Radio P4 Göteborg.

<http://www.sr.se/goteborg/nyheter/arkiv.asp?ProgramID=212&Max=2006-01-26&Min=2001-05-15&PeriodStart=2006-01-23&Period=2&Artikel=779684> (2007-05-26)